

Visoka šola za varstvo okolja

DIPLOMSKO DELO

**Rekreacija v območju primestnih gozdov in v
gozdovih urbanih naselij**

Jure Ratajc

Varstvo okolja in ekotehnologije

Velenje, 2014

Visoka šola za varstvo okolja

DIPLOMSKO DELO

**Rekreacija v območju primestnih gozdov in v
gozdovih urbanih naselij**

Recreation in suburban and in urban forests

Mentorica: doc. dr. Irena Mrak

Jure Ratajc

Študijski program: Varstvo okolja in ekotehnologije

Velenje, 2014

Diplomsko delo je rezultat lastnega dela in je v celoti moje avtorsko delo, ki sem ga napisal pod mentorstvom doc. dr. Irene Mrak. Diplomsko naloga je lektorirana in oblikovana skladno s pravili za oblikovanje strokovnih besedil Visoke šole za varstvo okolja Velenje. Elektronska oblika diplomske naloge je identična s tiskano obliko diplomske naloge.

Priloga 2: Sklep o diplomskem delu

Številka: 726-14/2012-2

Datum in kraj: 18. 7. 2012, Velenje

Na podlagi Diplomskega reda

izdajam

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študent-ka VŠVO

Jure Ratajc

lahko izdela diplomsko delo pri predmetu: Načrtovanje in razvoj zavarovanih območij

Mentor-ica: doc. dr. Irena Mrak

Somentor-ica: _____ / _____

Naslov diplomskega dela v slovenskem jeziku: Rekreacija v območju primestnih gozdov in v gozdovih urbanih naselij

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku: Recreation in nearby city forestes area and in rural forestes

Diplomsko delo je potrebno izdelati skladno z Navodili za izdelavo diplomskega dela.

Pravni pouk: Zoper ta sklep je možna pritožba na Senat v roku 3 delovnih dni.

Dekanica
doc. dr. Natalija Špeh

Ratajc J.: Rekreacija v območjih primestnih gozdov in v gozdovih urbanih naselij, Visoka šola za varstvo okolja, Velenje 2014

Izvleček:

V diplomskem delu smo preučevali rekreacijsko vlogo primestnih gozdov in gozdov urbanih naselij. Posebej smo obravnavali gozdno učno pot Konovo-Deberca v Mestni občini Velenje in naravoslovno kulturno pot na Samostanski hrib v občini Nazarje. Obe poti sta dobro obiskani vendar je pot v občini Nazarje bolj obiskana kot v Velenju.

Pri upravljanju rekreacijskih poti v urbanih gozdovih je največja težava številčnost lastnikov zemljišč, zato morajo upravljavci usklajevati tako potrebe uporabnikov poti kot tudi zahteve lastnikov zemljišč. V diplomskem delu smo zato predstavili tudi lastniško sestavo omenjenih območij in poti.

Vzpostavitev in vzdrževanje rekreacijskih poti je potrebno trajnostno načrtovati, pri čemer je potrebno upoštevati predvsem naravne razmere v pokrajini, predvideti ciljne skupine uporabnikov poti, prav tako pa tudi opremo ob poti ter njeno vzdrževanje. Ob tem je ključnega pomena določitev upravljavca poti in določitev virov financiranja, tako za vzpostavitev poti kot tudi za njeno vzdrževanje.

Ključne besede: rekreacijska vloga gozdov, primestni gozd, mestni gozd, urbani gozd, Mestna občina Velenje, občina Nazarje, naravoslovna pot, gozdna učna pot

Abstract:

In this graduation thesis we have researched the role of recreational activities in suburban and urban forests. We have explored the role of recreational activities in two different pathways. One is located in the Municipality of Velenje called the learning forest trail Konovo - Deberca and the other in smaller Municipality of Nazarje natural cultural trail on Samostanski hrib (hill) which offers recreation and education as well. Both trails are circular and guided by people from forest institution or Slovenia Forest Service. The number of people visiting both trails varies. That is why we decided to look into the reasons why the Velenje trail is less visited than the Nazarje trail.

One of the main problems in the management of recreational trails in urban forests is the number of its owners, so the managers need to coordinate the needs of trail users as well as the requirements of owners. Therefore, we have also presented the ownership structure of these areas and its trails in our thesis.

The set up and maintenance of recreational trails must be planned sustainably. It is essential to take into account particular forest conditions in the region, to predict the target trail user's routes, as well as the equipment along the trail and its maintenance. The appointment of the manager to provide sources of funding to set up the trail as well as its maintenance is of crucial importance. Each new or existing trail should or have to be managed in a sustainable way.

Key words: recreational role, suburban forests, urban forest, Municipality of Velenje, Municipality of Nazarje, the participation of owners and the public, educational trail, naturalistic trail, forest trail

Kazalo

Izvleček:.....	IV
Abstract:.....	IV
Seznam fotografij.....	VI
Seznam grafov in tabel.....	VI
1. Uvod	1
1.1 Namen	3
1.2 Hipoteze.....	4
1.3 Razlaga in opredelitev pojmov	5
1.3.1 Rekreacija.....	5
1.3.2 Gozd	6
1.3.3 Primestni gozd, urbani gozd	7
1.3.4 Gozdne učne poti, naravoslovne poti	8
2. Pregled objav.....	10
2.1 Pregled virov in literature	10
2.2 Pravni status urbanih gozdov	11
2.3 Urbani gozdovi v občinah Nazarje in Velenje	12
2.3.1 Mestna občina Velenje	12
2.3.2 Občina Nazarje	13
3. Naravne razmere v Nazarjah in Velenju.....	14
4. Metode dela	15
5. Rezultati	16
5.1 Gozdna učna pot Konovo-Deberca	20
5.2 Pot na Samostanski hrib.....	28
6. Razprava	36
7. Sklepi	38
8. Viri in literatura.....	40
Zahvala	43

Seznam fotografij

Slika 1. Pot na Samostanski hrib, Nazarje v programu Google Zemlja.	2
Slika 2. Pot Konovo-Deberca, Velenje v programu Google Zemlja.	2
Slika 3. Prikaz mestnih in primestnih gozdov v MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.	17
Slika 4. Prikaz rekreacijskih poti v mestnih in primestnih gozdovih MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.	18
Slika 5. Lastništvo v mestnih in primestnih gozdovih MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.	19
Slika 6. Lastništvo zemljišč, po katerih poteka gozdno-učna pot Konovo-Deberca, narejeno v MapInfo in MapSource.	20
Slika 7. Prikaz tabel na gozdno-učni poti Konovo-Deberca (Medmrežje 11.)	21
Slika 8. Višinska razgibanost gozdno-učne poti Konovo-Deberca, narejeno v Google Zemlja.	22
Slika 9. Slika prikazuje prekrito tablo gozdno-učne poti Konovo-Deberce (Vse foto.: J. Ratajc, 2012).	24
Slika 10. Slabo vidna oznaka.	24
Slika 11. Nekatere table na gozdni učni poti so že precej uničene.	25
Sliki 12. Na tej poti se nahaja tudi naravna vrednota Deberška bukev.	26
Slika 13. Poškodovana tabla, primer vandalizma.	27
Slika 14. Prikaz rekreacijskih gozdov v Občini Nazarje, narejeno v MapInfo in MapSource.	29
Slika 15. Prikaz lastniške sestave v Občini Nazarje in pot na Samostanski hrib, narejeno v MapInfo in MapSource.	29
Slika 16. Višinska razgibanost naravoslovne kulturne poti na Samostanski hrib, narejeno v Google Earth.	30
Slika 17. Začetek poti na Samostanski hrib pred gradom Vrbovec.	31
Slika 18. Prikaz tablic na naravoslovno-kulturni učni poti okoli Samostanskega hriba (Medmrežje 11).	32
Slika 19. Puščica kaže smer poti.	34
Slika 20. Ena od tablic na naravoslovno-kulturni učni poti okoli Samostanskega hriba.	34
Slika 21. Cestišče brez pločnika ali ločilne ograje.	35
Slika 22. Samostan, po katerem sta dobila ime hrib in pot.	37

Seznam grafov in tabel

Graf 1. Starostna sestava prebivalstva v MO Velenje leta 2013.	16
Graf 2. Starostna sestava v občini Nazarje.	28
Graf 3. Prikaz obiskanosti poti v letu 2011.	35
Tabela 1. Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti Konovo Deberca.	23
Tabela 2. Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti na Samostanski hrib.	33

1. Uvod

Dandanašnji način življenja je hiter in utrujajoč tako fizično kot psihično, zato je neposredna bližina narave, predvsem gozda, velikega pomena.

V Sloveniji je dostop v gozdove dovoljen vsakomur - dokler ne dela škode. Prost dostop v gozd je mogoč še v skandinavskih državah, v večini drugih evropskih držav pa se sme vstopati le v gozdove, kjer lastniki to dovolijo, ter v gozdove, ki so v skupni lasti (lokalnih skupnosti, regij in držav) (Jevšnik, osebni stik, 2011).

Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93) v tretjem in petem členu opredeljuje dovoljeno javno uporabo gozdov. Tako je prosto dovoljeno nabiranje gob, plodov gozdnega drevja in drugih rastlin, ki rastejo v gozdovih, nabiranje zelnatih rastlin in njihovih delov, čebelarjenje, gibanje po gozdovih, rekreacija v gozdu ipd.

Lastniki gozdov so dolžni zagotavljati ekološko, socialno in proizvodno funkcijo gozdov, prav tako pa morajo med drugim dopustiti prost dostop, razen za primere pridobitne turistične oziroma pridobitne rekreativne dejavnosti. Dopustiti morajo tudi čebelarjenje ter lov in rekreativno nabiranje plodov, zelnatih rastlin, gob in prostoživečih živali v skladu s predpisi (Medmrežje 6).

Vrednost bližine gozda urbanim središčem bo v prihodnje še naraščala, čeprav je ne bomo mogli denarno popolnoma ovrednotiti. Pomembnejša je zavest, da se lahko po napornem delavniku vsak dan, če to želimo, odpravimo v gozd in se naužijemo narave ter "napolnimo baterije" (Osanič 2002). Funkcije gozda so različne in med seboj prepletene, kar še posebej pride do izraza pri primestnih in urbanih gozdovih, ki so še posebej primerni za izvajanje rekreacije prebivalcev bližnjih mestnih naselij.

Namen diplomskega dela je opredeliti uporabo gozdnih rekreacijskih poti v območju primestnih in mestnih gozdov ter v gozdovih urbanih naselij. Diplomsko delo je osredotočeno predvsem na rekreacijsko funkcijo urbanih gozdnih poti. Pri tem prihaja do težav predvsem z lastniki zemljišč, po katerih potekajo rekreacijske poti.

Idejo za temo diplomskega dela sem dobil v času svojega praktičnega dela v okviru študija, ki je potekalo z gozdarji Zavoda za gozdove Slovenije, Območne enote (OE) Nazarje, Gozdnogospodarske enote Nazarje (v nadaljevanju GGE Nazarje). Med drugim sem si ogledal tudi nekaj rekreacijskih poti na območju gozdov. Med njimi sta bili naravoslovno-kulturna pot na Samostanski hrib v Nazarjah in gozdno-učna pot Konovo-Deberca v Velenju. Obe poti se nahajata na območju GGE OE Nazarje, bolj natančno v krajevni enoti Nazarje (pot na Samostanski hrib) in krajevni enoti Šoštanj (Konovo-Deberca). Ugotovil sem, da je v Nazarjah naravoslovno- kulturna pot veliko bolj obiskana kot pot Konovo-Deberca, čeprav je namembnost obeh poti zelo podobna. Zato sem se odločil, da ugotovim, kateri dejavniki vplivajo na to.

Slika 1. Pot na Samostanski hrib, Nazarje v programu Google Zemlja.

Slika 2. Pot Konovo-Deberca, Velenje v programu Google Zemlja.

1.1 Namen

Namen diplomskega dela je primerjava rabe dveh rekreacijskih gozdnih poti v urbanih gozdovih, ki sta opredeljeni ena kot gozdna učna pot in druga kot naravoslovno-kulturna pot.

Za območje preučevanja smo izbrali območje urbanega gozda v občini Nazarje in pas primestnega in mestnega gozda v Mestni občini Velenje (MO Velenje).

Glavni cilji dela so:

- primerjava rabe dveh izbranih poti,
- poiskati dejavnike zaradi katerih sta preučevani poti tako različno obiskani,
- prikaz lastništva urbanih gozdov v obeh občinah in območij obeh poti.

V občini Nazarje smo izbrali naravoslovno-kulturno pot Samostanski hrib, ki je pešpot, speljana po gozdni, travnati ali grmičevnati pokrajini in je namenjena naravoslovnemu izobraževanju, spoznavanju gozdnih rastlin, živali, gozdarstva, tradicionalnih obrti in naravnih pojavov. Izbrali smo jo zato, ker je edina takšna pot v občini in je neprimerno bolj obiskana kot pot v MO Velenje.

V MO Velenje smo izbrali gozdno učno pot Konovo-Deberca, ki je namenjena popularizaciji gozda in gozdarstva, rekreaciji, turistični ponudbi, vzgoji in izobraževanju za zavestno racionalno rabo naravnih dobrin. Je edina takšna pot v mestni občini in je precej manj obiskana kot pot na Samostanski hrib.

1.2 Hipoteze

- V občini Nazarje je pot bolj obiskana kot pot v MO Velenje, ker je oskrbovana in vsebinsko povezana z Muzejem Vrbovec.
- Lastništvo urbanih gozdov v MO Velenje in Občini Nazarje predstavlja težavo pri načrtovanju in izvajanju rekreacije.
- Potrebe po prenovi (predvsem fizični) rekreacijskih poti so večje v primeru MO Velenje kot v Občini Nazarje.
- Negativni učinki rekreacijske rabe poti (npr. erozija poti, poškodovana vegetacija, zaraščenost, "vandalizem" in onesnaževanje) so opaznejši na območju urbanih gozdov v MO Velenje kot v občini Nazarje.

1.3 Razlaga in opredelitev pojmov

1.3.1 Rekreacija

Rekreacija je dejavnost, ki je povezana s preživljanjem prostega časa in vključuje aktivnosti, ki so namenjene fizični in psihični sprostitvi.

Rekreacija je dejavnost, ki jo oseba opravlja z zadovoljstvom, z namenom sprostitve, veselja in užitka (Allen, 2005).

Ta beseda je bila uporabljena že v 14. stoletju. Izhaja iz latinske besede *recreatio* (re-creatio) in pomeni okrevanje ali ozdravitev. Rekreacija je namenjena naši celoviti obnovi, zdravju ali kakršnemu koli namenu, ki ga imamo. Ne delamo, da bi se rekreirali, ampak da živimo, se rekreiramo. Rekreacija je del življenja in ima svojo psihofizično vrednost (Medmrežje 3).

Rekreacija običajno vključuje dejavnosti, ki so namenjene obnavljanju (regeneraciji) duševnih in telesnih moči ljudi, ogroženih ali obremenjenih zaradi enostranskih telesnih obremenitev. Uresničuje se z uravnovešenjem med dejavnostjo in počitkom, z menjavo okolja, z vplivi različnih čutnih dražljajev in z določenimi telesnimi obremenitvami človeka (Pavšek 2008).

Rekreacija je integralen proces osebnega razvoja in obnove delovne moči posameznika z zavestnim oblikovanjem prostega časa. Z menjavo kraja so povezane oblike rekreacije, pri katerih igrajo poleg dejavnosti v domačem domu oz. stanovanju pomembno vlogo dejavnosti zunaj doma, v zato primernih območjih, pri tem pa so, ob ustreznih doživljajsko bogatih naravnih in kulturnih razmerah, uporabljeni različni infrastrukturni objekti (Pavšek 2008).

Rekreacijske dejavnosti imajo veliko oblik. Organiziran razvoj rekreativnih programov, ki morajo ustrezati raznolikim fizičnim, psihološkim in družbenim potrebam, je privedel do tega, da rekreacija igra pomembno vlogo kot družbeni instrument za dobrobit in v nekaterih primerih privede do spremembe razumevanja in dojemanja okolja, v katerem živimo (Medmrežje 5).

Rekreacija je dejavnost ali izkušnja, ki jo izbere posameznik v svojem prostem času, da zadovolji svoje potrebe ali želje, prvotno pa za svoje zadovoljstvo (Medmrežje 4).

V Zakonu o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93) je rekreacija omenjena kot ena izmed socialnih funkcij gozda. Z vidika gozdarjev je rekreacijska dejavnost zaželeno, saj se zavedajo njenega pomena, vendar le do takrat, ko še ne obremenjuje in omejuje ostalih funkcij gozda.

Rekreacijske dejavnosti, ki so lahko povezane z gozdom, so: sprehod, hoja, tek v gozdu z opazovanjem rastlinstva in živalstva, lov, nabiranje gozdnih sadežev in zelišč, taborjenje, piknik, izletništvo, popotništvo, planinstvo, hoja (več vrst), tek (več vrst), kolesarjenje (več vrst), več vrst smučanja (Lesnik 1990) in bolj novodobne (različne vrste meditacij z gibanjem itd.).

Razlaga pojma rekreacija za to diplomsko delo je najbolj primerna v zadnjem in četrtem odstavku.

1.3.2 Gozd

Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93) opredeljuje gozd kot zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem v obliki sestoja, ki lahko doseže višino najmanj 5 metrov in ima površino najmanj 0,25 ha. Opredeljuje tudi obrečne in protivetrne pasove, ki so širši od ene drevesne višine odraslega drevja, na površini najmanj 0,25 ha. Gozd oziroma drugo gozdno zemljišče po tem zakonu niso posamično gozdno drevje, skupine gozdnega drevja na površini do 0,25 ha, drevoredi, parki in plantaže gozdnega drevja.

Gozdovi imajo več funkcij in med njimi se nekatere tudi prepletajo.

Neproizvodne funkcije gozdov so:

- varovalna,
- hidrološka,
- biotopska,
- klimatska,
- zaščitna,
- zdravstvena,
- obrambna,
- rekreacijska,
- turistična,
- poučna,
- raziskovalna,
- estetska.

1.3.3 Primestni gozd, urbani gozd

Različni avtorji (npr. Anko in sod. 1990; Pirnat 1990; Hostnik 2004, 2005) opisujejo, kako se lahko primestni in urbani gozd povezujeta z mestom ali gosteje naseljenim urbanim območjem. Za mestne in primestne gozdove so v rabi različni izrazi, npr. parkovni gozd, urbani gozd, primestni gozd, mestni gozd in gozd zelenega pasu.

Predlagana je ločena raba pojmov urbani in mestni gozd. Mestni gozd je bil znan tudi meščanom v času srednjega veka in vse do industrijske dobe. Takrat je šlo delno za materialni odnos do gozda, ki je bil ločen od mesta in je služil mestnim potrebam po paši in lesu (Anko 1993). Urbani gozd je ekosistem ali sestavni del ekosistema, ki je del urbane krajine in urbanega okolja, pri čemer je ta povezanost zelo tesna, tako da postaja urbani gozd del mestne infrastrukture. Primestni gozd medtem predstavlja območje gozdov, ki jih najbolj očitno razmeji rekreacijska raba ob koncu tedna, zato so funkcije manj intenzivne, kar posledično pomeni, da proizvodnja lesa ne bi smela biti podrejena. Zasebno lastništvo v primestnih gozdovih načeloma ni nezdružljivo z mnogonamenskimi funkcijami.

Urbani gozd so tiste zelene "površine, ki ležijo v mestu in so dostopne meščanom ob vsakem času, tudi ob delu. Z njim tako rekoč vsak dan "živimo". Bolj oddaljeni pa so primestni gozdovi, zato je večja obiskanost teh ob koncu tedna. Razmerje med obema pojmomoma se stalno spreminja tako časovno kot prostorsko (Lesnik in sod. 1993).

Najpogosteje se uporabljata izraza "mestni gozd" in "urbani gozd". Mestni gozdovi so poleg lege znotraj mesta običajno vezani tudi na lastništvo teh gozdov, ki so v lasti mesta ali občine. Urbani gozdovi v širšem smislu pa so gozdovi s poudarjenimi socialnimi funkcijami, za katere je značilen velik obisk predvsem urbane populacije. To niso le gozdovi v urbanih območjih v neposredni bližini bivališč mestnih prebivalcev, temveč tudi gozdovi v okolici turističnih središč (npr. zdravilišč), priljubljenih izletniških točk ali objektov naravne in kulturne dediščine. Urbani gozdovi v ožjem smislu so gozdovi v urbanih območjih, kjer je značilna gosta poseljenost, prevladovanje grajenih struktur in nizka gozdnatost. Tako imenovane "mestne" in "primestne" gozdove pogojuje njihova lega znotraj in okoli mest. Zaradi poudarjenih ekoloških in socialnih funkcij bistveno vplivajo na kvaliteto bivalnega okolja. S svojo prisotnostjo ohranjajo in povečujejo biotsko raznolikost ekosistemov na lokalni ravni ter pomembno vplivajo na bivalno kvaliteto in ekološko stabilnost širšega urbanega okolja. Urbane gozdove kot naravno vrednoto opredeljuje njihova ekosistemska redkost, ohranjenost naravnih procesov ter okoljski in socialni pomen. Predstavljajo zadnje površine v urbanem okolju, kjer je delovanje ekosistema z vidika pretoka energije in kroženja snovi še relativno ohranjeno (Hostnik 2004).

Zaradi nahajanja obeh poti v isti regiji in novejši razlage bomo v nadaljevanju uporabljali terminologijo Hostnika (2004).

1.3.4 Gozdne učne poti, naravoslovne poti

Pojem "učna pot" (ang. *Greenway, study trail*) je v angleškem jeziku razumljen kot urejena pot, ki na nek način povezuje naravna in naseljena območja. Učne poti so se začele razvijati v začetku 20. stoletja z namenom omogočiti rekreacijo naraščajoče mestne populacije v gosto naseljenih mestih. Tako ostaja tudi z današnjega stališča rekreacija na prostem eden od osnovnih namenov učnih poti (Conine in sod. 2003, Jongman in sod. 2004, Harshaw in sod. 2005, Ribeiro in Barão 2005), vendar te lahko hkrati ponudijo veliko več. Leta 1998 je bilo osnovano evropsko združenje učnih poti (*European Pathway Association* (EPA)). To združenje je neprofitna organizacija, katere namen je izvajati mednarodne raziskave o kakovosti in učinkovitosti organiziranja zdravstvenega varstva in metode za usklajevanje primarnega zdravstvenega varstva in nege poti, vzpostaviti mednarodno mrežo za združevanje znanja in mednarodne pobude za usposabljanje, spodbujati mednarodno sodelovanje med zdravstvenimi raziskovalci, upravljavci in izvajalci zdravstvenih storitev iz evropskih držav in širše mednarodne skupnosti ter svetovati oblikovalcem politik na področju upravljanja zdravstvenega varstva (Toccolini in sod. 2004).

V Sloveniji je večina učnih poti namenjena šolskim skupinam. Učne poti pri nas zaenkrat še niso prilagojene potrebam različnih ciljnih skupin, premalo vključujejo bogastvo posameznega okolja in pri obiskovalcu premalo spodbujajo željo po spoznavanju in kritičnem razmišljanju.

Razvoj ekologije, poznavanje vplivov industrializacije, spremenjene rabe zemljišč in izgradnja cestnih mrež so povzročili nastanek gibanja *greenway movement*, s pomočjo katerega so učne poti zaslovele kot ekološke mreže s primarnim namenom ohranjanja vrednot naravnega okolja. Na ta način so postale učne poti pomemben dejavnik v ravnovesju med potrebo po varovanju okolja in potrebo po nadaljnjem razvoju infrastrukture.

Razen prvotnih širših ciljev: povezovanja razdrobljene narave, varovanja okolja v industrijskih regijah, alternativnega nemotoriziranega prevoza, ima učna pot namen, da obiskovalca informira, sprošča in na splošno razvija zavest ljudi do vsakdana, čeprav se tega ne zavedamo (Anko 1987).

Naravoslovna učna pot je pešpot, namenjena naravoslovnemu izobraževanju, spoznavanju gozdnih rastlin, živali, gozdarstva, tradicionalnih obrti in naravnih pojavov. Naravoslovna učna pot nas zbliža predvsem z naravo samo, običajno je na njej predstavljena tudi kulturna dediščina nekega območja. V takšno kategorijo spada, npr., pot na Samostanski hrib v Nazarjah, saj ima naziv naravoslovna kulturna pot.

Glede na cilj opazovanja je naravoslovna učna pot lahko opredeljena kot geološka, gozdna, botanična, parkovna. Na terenu so predstavljeni različne prvine narave: tla, matična kamnina, vrste rastlin in živali, vodni in padavinski režim, habitatni tipi in naravni procesi. Osnovni namen je izobraževanje različne javnosti o vlogi in pomenu gozda, naravnih procesih, trajnostnem razvoju... (Medmrežje 7).

Gozdne učne poti obstajajo v Sloveniji od leta 1974. Gozdna učna pot po šmarnogorski Grmadi in Gozdna učna pot Bistra (pri Vrhniku) sta bili prvi poti. Pobudnik obeh je bil gozdarski strokovnjak dr. Milan Ciglar s takratnega Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije.

Pri imenu gozdna učna pot je pojem "gozdna" treba razumeti zelo široko, v smislu večje namembnosti gozda, pojem "učna" pa kot neprišiljeno pridobivanje znanja oziroma spodbujanje in zadovoljevanje radovednosti na sproščen, razvedrilen način.

Gozdne učne poti so namenjene popularizaciji gozda in gozdarstva, rekreaciji, turistični ponudbi, vzgoji in izobraževanju za zavestno racionalno rabo naravnih dobrin. Po do sedaj pridobljenih podatkih lahko gozdne učne poti opredelimo kot označene poti skozi gozd, dolge večinoma do 5 km, opremljene z razlagalnimi besedili in napravami, namenjenimi za izobraževanje o funkcijah gozda ter ekološkemu osveščanju (Medmrežje 7).

Učne poti vključujejo bogastvo posameznega naravnega okolja in posebnosti, ki jih prikažejo na načine, ki bi pri obiskovalcu sprožili kritično razmišljanje in raziskovalno žilico. Učne poti na prijazen in privlačen način predstavijo elemente narave s svojo vsebino in strukturo za različne ciljne skupine obiskovalcev (čim več uporabnikov).

V bazi podatkov o gozdnih učnih poteh, ki jo je izdelal Zavod za gozdove Slovenije, je 96 poti. Le četrtina jih v imenu nima besedice gozdna ali učna, ampak katero drugo ime.

Gozdne učne poti so namenjene popularizaciji gozda in gozdarstva, rekreaciji, turistični ponudbi ter vzgoji in izobraževanju. Gozdne učne poti lahko opredelimo kot označene poti skozi gozd, ki so opremljene z informacijskimi tablamami in gozdnimi napravami za informiranje o funkciji gozda in ekološkem osveščanju (Medmrežje 7).

V takšno kategorijo poti spada gozdna učna pot Konovo-Deberca v Velenju.

2. Pregled objav

2.1 Pregled virov in literature

MO Velenje je opravila raziskave, ki so pokazale, da so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja Velenjčani velik del prostega časa porabili za obiske pri sorodnikih in znancih ter doma na vrtu. Takrat sta bili izjemno priljubljeni plavanje in kopanje v bazenih in malo manj hoja (Močivnik 2008).

Na 11. Raziskovalnem taboru ERICo je skupina pod mentorstvom Mirana Papeža ugotovila, da se prebivalci Velenja v prostem času pogosto rekreirajo ali pa zgolj preživljajo svoj prosti čas na območju Turistično rekreacijskega centra Jezero (Papež 2001).

Raziskava leta 2001 je pokazala, da večina prebivalstva velik del svojega prostega časa porabi za rekreiranje in obiskovanje izletniških točk. Ena izmed najbolj priljubljenih aktivnosti je hoja. Anketiranci so že takrat menili, da so jezerski bregovi med najbolj obiskanimi, z dodatnim urejanjem bi se priljubljenost jezer še povečala (Pavšek 2008).

V poročilu o rezultatih anket o Športnorekreacijskih navadah prebivalcev MO Velenje, ki so jo izvedli na ERICo Velenje, Inštitutu za ekološke raziskave, novembra 2008, so navedene ključne značilnosti rekreacijskih navad prebivalcev MO Velenje (Pavšek 2008).

Anketiranih je bilo 220 prebivalcev MO Velenje, kar je približno 0,6 % vseh meščanov. Anketiranih je bilo 123 žensk in 97 moških (55,9 % : 44,1 %). Povprečna starost je bila približno 33 let. Največ anketirancev je bilo v starostni skupini 35-54 let. Večina anketiranih je bila iz MO Velenje (89,5 %), ostali pa iz bližnjih krajev.

Na izbiro dejavnosti veliko vpliva obseg prostega časa med tednom in ob koncu tedna. Anketirancev, ki imajo med tednom na voljo 3 ali več ur časa, je bilo 31,8 %. Konec tedna se število ur prostega časa poveča na 70,9 %.

Kljub razmeroma velikem obsegu prostega časa se le dobra tretjina anketirancev rekreira trikrat ali večkrat na teden. Najpogosteje se rekreirajo enkrat ali dvakrat na teden, 1 do 2 uri, 29,1 %. Najmanj je bilo takih, ki za rekreacijo porabijo manj kot eno uro prostega časa na teden.

Najbolj priljubljena oblika rekreacije je bil tek (13,5 % oziroma 72 anketirancev), sledijo plavanje, kolesarjenje, hoja (10,3 %), aerobika, sprehod (5,6 %). Najpogosteje navedeni kraji ukvarjanja z rekreacijo so bili Velenje z okolico (12,7 %) in rekreacijske površine ob jezeru (12,2 %).

Med anketiranci je najpriljubljenejša individualna vadba (51,4 %), glede na vrste in osebni pomen rekreacije. Skupinsko vadbo izvaja 20,5 % in vadbo v družbi prijateljev in znancev 25,5 % anketirancev.

Anketa je pokazala, da večina vprašanih išče predvsem takšne rekreacijske programe, kjer je velik poudarek na sproščanju po napornem delu. To predvsem vpliva na psihofizično kondicijo, kar posledično vpliva na boljše počutje in zdravje (Pavšek 2008).

2.2 Pravni status urbanih gozdov

Aktualni pravni status urbanih gozdov smo ugotavljali na osnovi pravnih aktov, ki se nanašajo na opredeljena območja. Obravnavali smo predvsem zakonodajo oz. odloke na lokalni in državni ravni s področja gozdarstva in varstva narave.

Standardna in uveljavljena oblika pri pravnem opredeljevanju in varovanju urbanih gozdov v Sloveniji so občinski odloki, s katerimi lokalna skupnost razglasi določene gozdove v okolici mest za gozdove s posebnim namenom. Pravna podlaga za sprejem tovrstnih odlokov je Zakon o gozdovih (ZG) (Uradni list RS, št. 30/93).

Odloki se med sabo precej vsebinsko razlikujejo. To je posledica sprejetja odlokov v različnih časovnih obdobjih, na osnovi različnih pravnih podlag in v različnih družbenih sistemih.

Zaradi ekoloških in socialnih funkcij gozdov v okolici mest imajo ti poseben pomen in ga je potrebno upoštevati pri gospodarjenju. Problem se pojavi, ko pride do nasprotij med javnim in zasebnim interesom, zato je pravni akt – odlok podlaga za njihovo usklajevanje (Medmrežje 6).

Zakon o ohranjanju narave (ZON) (Uradni list RS, št. 96/2004), pogoj za zavarovanje naravnih vrednot 49. člen poglavja Varstva naravnih vrednot pravi, da se naravne vrednote zavarujejo z aktom o zavarovanju naravne vrednote (akt o zavarovanju). Akt o zavarovanju govori predvsem o naravni vrednoti z njenim obsegom in sestavami, namenu zavarovanja, pravilnem ravnanju oz. varstvenem režimu in razvoju usmeritve, določanju načina opravljanja nalog, potrebnih za zagotavljanje namena razvoja.

Z aktom tega člena se lahko ustanovi tudi zavarovano območje ene ali več naravnih vrednot (zavarovano območje).

Akt o zavarovanju naravne vrednote iz tega člena sprejme vlada ali pristojni organ lokalne skupnosti.

Na poti Konovo-Deberca se nahaja naravna vrednota lokalnega pomena Deberška bukev. ZON v prvem poglavju Temeljne določbe v 8. členu določa, da so urejanje, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot v pristojnosti države, razen varstva naravnih vrednot lokalnega pomena, ki so v pristojnosti lokalne skupnosti.

Pri tem omenjajo varstvo naravnih vrednot in ukrepe, ki jih ta zakon zajame v tretjem poglavju Varnost naravnih vrednot v 41. členu (ogledovanje in obiskovanje), 45. členu (ukrepi varstva naravnih vrednot) ter 83. členu (naloge lokalne skupnosti). Ne glede na to pa država ukrepa, če je v nevarnosti obstoj naravne vrednote lokalnega pomena. V 150. členu (javni stroški ohranjanja narave) država zagotavlja sredstva za ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, opravljanje javne službe ohranjanja narave ter za odškodnine po tem zakonu. Lokalna skupnost pa zagotavlja sredstva za ukrepe, ki se nanašajo na varstvo naravnih vrednot lokalnega pomena.

“Pravna oseba je organizacija ali skupina ljudi, ki jo pravni red priznava kot nosilca pravic in obveznosti.”

“Pravna oseba je na določen namen vezano premoženje ali skupina posameznikov, ki ji pravni red priznava lastnost pravnega subjekta.” (Selinšek 2009, str. 3)

2.3 Urbani gozdovi v občinah Nazarje in Velenje

2.3.1 Mestna občina Velenje

Površina MO Velenje znaša 8.349,5 ha, od tega je 4.305,1 ha gozdov. Le 348,13 ha je mestnih in primestnih gozdov, od tega 302,8 ha primestnih in 45,33 ha mestnih. Pri funkcijah se upošteva gozdni prostor, kar je več kot površina samega gozda. Tako je rekreacijska funkcija znotraj primestnih in mestnih gozdov opredeljena na 351,84 ha. Bolj ko se približujemo mestu, bolj so zemljišča med lastniki razdrobljena. Poleg tega zemljišča niso samo zasebna, ampak tudi državna.

Gozdnogospodarska enota Velenje spada pod Krajevno enoto (KE) Šoštanj, ta pa pod Območno enoto (OE) Nazarje.

Skupna površina območne enote Velenje znaša 10.386 ha. Največji delež te skupne površine zavzema gozdnata krajina (predvsem hribovito obrobje kotline), 67 %. V Velenjski kotlini prevladuje primestna krajina, ki obsega 19 % skupne površine. Od tega je površina gozdov v katastrski občini Velenje 6.877 ha ter 1.080 ha v lokalni skupnosti Velenje (Medmrežje 8).

Skupna površina gozdov znaša 5.115,17 ha. Spremembe v lastniških kategorijah so nastale zaradi denacionalizacije, zaradi nakupov in prodaj gozdov ter zaradi statusa lastništva ostalih pravnih oseb. Denacionalizacija se je v zadnjem obdobju zaključila. Ostalo je nekaj parcel z mešanim lastništvom, deloma zasebnim deloma državnim ali v lasti lokalne skupnosti. V teh primerih je upoštevan prevladujoč delež lastniške kategorije. Zasebni gozdovi močno prevladujejo, saj se je njihov delež povečal že na 92 %. Povprečna velikost zasebne posesti je 1,7 ha, kar je najmanj med vsemi enotami.

Površina gozdov v GGE Velenje znaša 5.250,28 ha. Skupna površina ekoloških funkcij s prvo stopnjo poudarjenosti je 1.738,52 ha (33 % gozdnega prostora) in socialnih funkcij 1.056,58 ha (20 %). Z drugo stopnjo so ekološke funkcije poudarjene na 3.442 ha (66 %), medtem ko socialne na 2.628,19 ha (50 %). Ekološke funkcije so poudarjene s 1. ali 2. stopnjo skoraj na celotni površini, medtem ko so socialne funkcije poudarjene na 70 % površine gozdnega prostora. Od tega je rekreacijska funkcija mogoča v 1. stopnji (173,26 ha; 3,3 %) in 2. stopnji (1.565,4 ha; 29,8 %) (Medmrežje 8).

Rekreacijsko funkcijo v 1. stopnji imajo tisti gozdovi v neposredni okolici Velenja, kjer so urejene sprehajalne poti ter gozdne steze in kjer se nahajajo zanimive izletniške točke. Rekreacijsko funkcijo v 2. stopnji pa ima širok pas gozdov okoli Velenja, kamor prebivalci hodijo nabirat plodove ali na daljše sprehode.

Leta 1985 so zaradi varovanja gozdov, ki sestavljajo zeleni pas okoli naselij, ob zdraviliščih in izletnih točkah, z odlokom takratne občine Velenje za gozdove s posebnim namenom razglasili gozdove v Šaleški dolini. Površina razglašanih gozdov s posebnim namenom znaša 566 ha, od tega jih je večina v sedanji Mestni občini Velenje. Manjši del teh gozdov, to je približno 46 ha, leži znotraj območja mesta med stanovanjskimi hišami in zelenicami. Ti mestni gozdovi so še posebej pomembni in imajo bolj parkovni značaj. Ostali primestni gozdovi tvorijo zeleni pas, ki obkroža mesto Velenje in primestna naselja (Uradni vestnik občine Velenje 1985).

2.3.2 Občina Nazarje

Občina Nazarje ima površino 2847 ha, od tega je 1.392,95 ha gozdnih površin, od teh je 253,5 ha rekreacijskih površin. Prav tako kot v Velenju se tudi tukaj proti urbanemu središču zemljišča lastnikov delijo na več manjših delov. Tudi tukaj je več različnih lastnikov.

Gozdnogospodarska enota Nazarje skoraj v celoti pokriva občino Mozirje, približno dve tretjini občine Nazarje, nekaj malega sega tudi v občino Ljubno in še manjši delež v občino Vransko. Nahaja se v jugovzhodnem delu Gozdnogospodarskega območja Nazarje. Zasebni gozdovi v katastrski občini Nazarje zasedajo 938,81 ha ter državni gozdovi 1.056,51 ha.

Skupna površina gozdov znaša 7.257,45 ha. Močno prevladujejo zasebni gozdovi, skoraj 78 % vseh gozdov. Delež državnih gozdov je skoraj 22 %. Po končanem procesu denacionalizacije bo v državni lasti ostalo predvidoma 239,5 ha gozda. Prevladuje srednja in mala posest (do 10 ha obsega 40 % površine zasebnih gozdov in kar 87 % števila lastnikov). Nekdanji vaški skupni gozdovi so v nekaterih primerih razdeljeni na izrazito ozke proge, kjer je zaradi težav pri ugotavljanju mej gospodarjenje oteženo.

Gozdni prostor Gospodarske enote Nazarje obsega 7.450,56 ha (66 %). Skupna površina ekoloških funkcij s prvo stopnjo poudarjenosti je 1.825 ha in socialnih funkcij 588 ha. Z drugo stopnjo so ekološke funkcije poudarjene na 5.482 ha, socialne pa na 3.151 ha. Iz tega je razvidno, da so v obravnavani gospodarski enoti ekološke funkcije bolj poudarjene kot socialne. V mnogih primerih je na isti površini poudarjenih več funkcij hkrati. Zato podatki o poudarjenosti funkcij po skupinah ne morejo omogočiti pravega vpogleda v stanje posamičnih funkcij. Tako površine z rekreacijsko funkcijo 1. stopnje obsegajo 70,46 ha (0,9 %), z 2. stopnjo 333,08 ha (4,5 %) ter s 3. stopnjo 7.047 ha (94,6 %) (Medmrežje 9).

Obravnavani občini v diplomski nalogi sta si različni tako po nazivu kot po velikosti. V MO Velenje gozd pokriva malo več kot polovico (4305,1 ha/8349,5 ha) (51,6 %) mestne občine, v občini Nazarje pa malo manj kot polovico (1392,95 ha/2847 ha) (48,9 %). Vendar to ne pomeni, da je zato tudi več rekreacijske površine v Velenju kot v Nazarjah. Tako je (348,13ha/4305,1ha) 8,1 % rekreacijskih površin v Velenju glede na površino gozdov in (253 ha/2847 ha) 8,9 % rekreacijskih površin v Nazarjah glede na gozdne površine. Delež je odvisen tudi od drugih dejavnikov, npr.: relief, število rekreativcev itd.

Zakonodajno gledano je obravnavana problematika bolje urejena v MO Velenje, in sicer z Odlokom o razglasitvi gozdov s posebnim namenom iz leta 1985. V Nazarjah nimajo tako urejenih pravnih statusov kot v Velenju ali Celju. Čeprav Nazarje niso mestna občina, imajo podlago kot ostale manjše občine po Sloveniji iz Območnih načrtov, Zakona o gozdovih iz leta 1993 in v gozdnogospodarskih načrtih. Nazarje nimajo odloka, ki bi urejal gozdove s posebnim namenom, ima pa Odlok o določitvi gozdnogospodarskih območij iz leta 1965.

V okolici mestnih občin je večja potreba po zakonskih ureditvah in odlokih za lažje upravljanje z zemljišči, ker je veliko ljudi in veliko manjših zemljišč, da pa ne bi hodili vsepovprek in kjerkoli po tujem zemljišču in s tem škodili okolju in biološki pestrosti, so potrebni zakoni oz. podzakonski predpisi (odloki, uredbe itn.). Pri majhnih občinah se je šele s povečanim obiskom pokazala potreba po omejevanju oz. urejanju zakonodaje in sprejemanju odlokov na tem področju.

3. Naravne razmere v Nazarjah in Velenju

Matična podlaga v GE Nazarje je zelo pestra. V splošnem prevladujejo silikatne kamnine, med katerimi je najbolj razširjen andezitni tuf. Skoraj ves nižinski gričevnat predel severno od Savinje sestavlja andezitni tuf. Laporji in peščene gline tvorijo gričevnat greben med rekama Savinjo in Dreto ter se lokalno pojavljajo še zahodno od Mozirja in Rečice. Od silikatnih kamnin je omenjen še kremenov keratofir, ki preseka karbonatni masiv Krašice in Dobrovelj pri Čreti. Vse te kamnine so za vodo slabo prepustne. Zato se je na njih razvila bogata hidrografska mreža.

Tla so neposredno povezana z matično podlago. Na andezitu so se razvila zelo rodovitna evtrična rjava tla različnih globin, na kar vpliva tudi oblikovanost terena. Takšna tla so predvsem erodibilna, zato jih zaznamujejo številne grape, jarki. Na strmejših pobočjih so tla bolj sprana, v bolj ravninskih legah pa oglejena ali celo zamočvirjena. To še posebno prihaja do izraza v nižinskih jelovih rastiščih, ki se nahajajo med Savinjo in Dreto.

Na karbonatih so se razvila rodovitnejša rjava pokarbonatna tla različnih globin. V višjih legah pa rendzine (črna do črno rjava, močno humusna prst na apnenčastih podlagi) različnih razvojnih stopenj. Rendzine so sušnejše in bolj skeletne, medtem ko so rjava pokarbonatna tla stabilna in visoko produktivna. Zaradi površinskih skal in neenakomerne matične kamnine je profil tal neenakomerno globok, žepast in ponekod prekinjen. Glede na matično podlago (karbonat – silikat) lahko ločimo na grobo dve skupini gozdnih združb. Med združbami na silikatni podlagi prevladuje acidofilni bukov gozd s 23,9 % deležem gozdne površine. Nahaja se predvsem na andezitnih tufih in konglomeratu v predgorskem pasu, na toplejših legah pa sega tudi v gorski pas. Velike strnjene površine na rečnih nanosih ob Savinji in Dreto porašča jelov gozd s trokrpim mahom.

Na karbonatni podlagi prevladuje predalpski predgorski bukov gozd z 19,4 % površine. Na kraških planotah v gorskem pasu obsežne površine porašča tudi predalpski jelovo bukov gozd in sicer s 17,6 %. Večje površine na strmih prisojnih legah zavzema termofilni gozd bukve in gabra s 6,5 % (Medmrežje 9).

Na območju GE Velenje je veliko različnih kamnin od magmatskih pa do sedimentnih. V kotlini se nahajajo pliocenske usedline, kjer so prisotne plasti lignita. V obrobju prevladujejo andezitni tufi in laporji, iz katerih izstopajo strmejši karbonatni hribi.

Na nekarbonatni podlagi v povprečnih ekoloških razmerah prevladujejo globoka distrična rjava tla, ki so dobro preskrbljena z vlago. Na teh tleh uspeva zmerno acidofilni gozd gradna, bukve in belkaste bekice. Na strmejših prisojnih pobočjih so tla plitvejša in bolj skeletna. Tla imajo dobre fizikalne lastnosti, vendar so izrazito suha.

Na karbonatni podlagi v povprečnih ekoloških razmerah prevladujejo rjava pokarbonatna tla in evtrična rjava tla. Običajno so srednje globoka, na nekaterih mestih skeletna, biološko aktivna in zelo obstojna. Značilna gozdna združba v teh razmerah je submontanski predalpski bukov gozd, v višjih predelih pa predalpski gozd bukve in velike mrtve koprive.

Hribovito obrobje doline tvorijo različne bukove združbe. Na silikatni podlagi je zmeren acidofilni bukov gozd z belkasto bekico (55,6 %), medtem ko na karbonatni podlagi v nižjih legah prevladuje submontanski bukov gozd s 13,5 %. V višjih legah (pretežno osojnih), in na globljih karbonatnih tleh se nahaja predalpski gozd bukve (4,6 %) z mrtvo koprivo. Na izrazito suhih apnenčastih tleh se nahaja termofilni bukov gozd s črnim gabrom z 22,5 %, ki obsega predvsem strmejša dolomitna pobočja. Na strmih osojnih dolomitnih pobočjih je pogost tudi bukov gozd s kresničevjem. Jelovi gozdovi so zaradi toplejše klime prisotni le v redkih vlažnih jarkih na silikatni podlagi. Na podobnih rastiščih se nahaja tudi gozd plemenitih listavcev (Medmrežje 8).

4. Metode dela

Predmet raziskovanja sta naravoslovna kulturna učna pot na Samostanski hrib in gozdna učna pot Konovo-Deberca v primestnem in delno mestnem gozdu MO Velenje.

Za prikaz poti smo na terenu uporabili napravo Garmin GPSmap 60C. Prehodili smo poti in sproti beležili prostorske podatke z napravo GPS. Napravo smo imeli nastavljeno na avtomatično beleženje poti z vnosom lokacije na vsakih 10 m. Na posameznih markantnih točkah smo naredili tudi fotografijo.

Podatke smo obdelali s programi: MapSource, MapInfo Professional, Google EarthMap.

Z digitalizacijo poti smo prikazali potek poti ter razgibanost površja, po katerem pot poteka. S fotografijami smo pokazali dele poti.

Poleg digitalizacije poti smo v programih MapInfo, MapSource označili površine primestnih in mestnih gozdov MO Velenja in gozdove občine Nazarje, rekreacijske površine v gozdovih občin in lastniško sestavo vsake od obravnavanih rekreacijskih poti, s pomočjo PISO (Prostorski informacijski sistem). Vire teh podatkov so imeli na Zavodu za gozdove Slovenije v Gozdnogospodarskem načrtu Območne enote Nazarje in Velenje, medtem ko smo ostale statistične podatke dobili na SURS-u, Muzeju Vrbovec in Zavodu za gozdove, Krajevna enota Šoštanj.

S pomočjo teh podatkov smo naredili grafa in prav tako prikazali lastniško strukturo v gozdovih Velenja in Nazarij ter lastniško strukturo zemljišč, po katerih potekata poti.

S pomočjo aplikacije Google Earth smo izdelali profil poti.

Z analizo SWOT (*strenghts, weaknesses, opportunities, threats*, kar pomeni v prevodu slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti) smo primerjali obe poti, zlasti z vidika uporabe različnih ciljnih skupin. SWOT analiza je analiza prednosti, pomanjkljivosti/nevarnosti, priložnosti/izzivov in slabosti/groženj. Uporablja se predvsem v podjetniške namene, načrtovanja strategij, lahko pa se uporablja tudi na drugih področjih.

Ta način analiziranja smo uporabili pri primerjavi obeh obravnavanih poti.

Kabinetno delo je obsegalo pridobivanje in pregled strokovne literature, statističnih podatkov, opredelitev definicij in osnovnih pojmov, izvedbo SWOT analize ter interpretacijo dobljenih rezultatov.

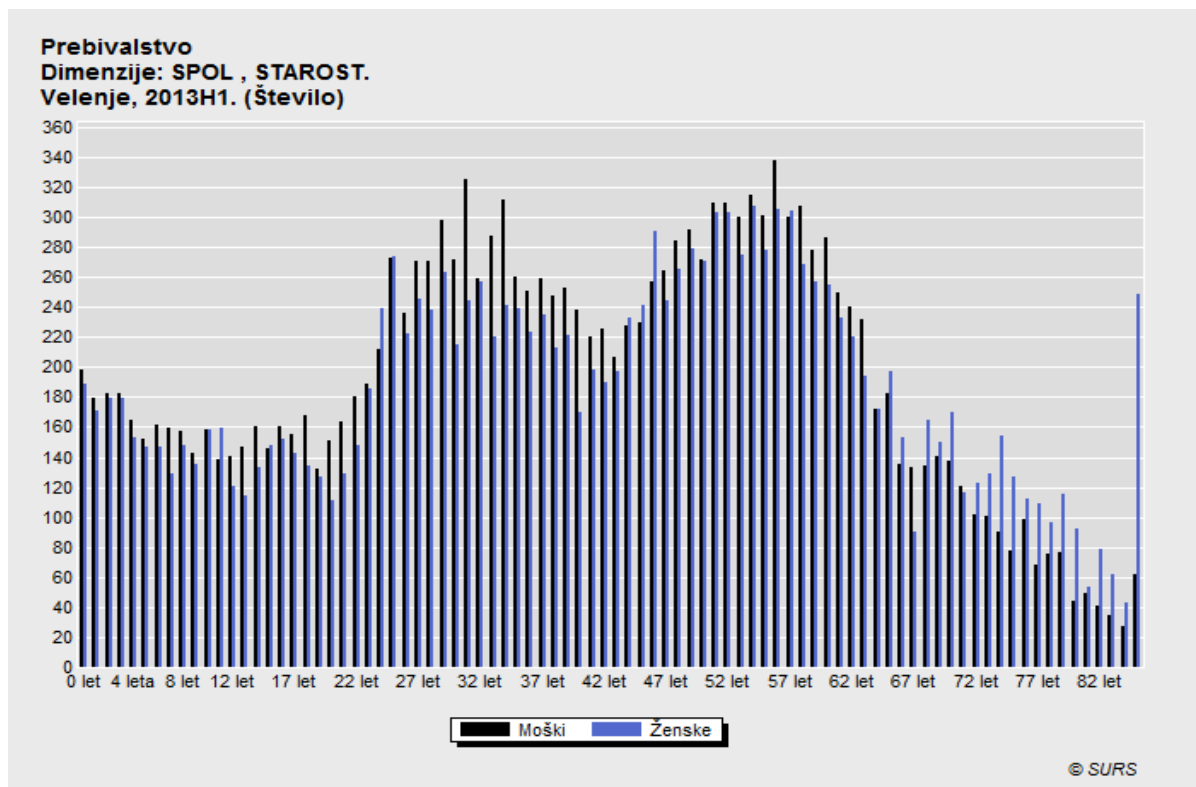
5. Rezultati

Mestna občina Velenje (v nadaljevanju MO Velenje) leži v vzhodnem delu Šaleške doline na nadmorski višini 396 m. Osrednji del občine predstavlja dolinski del ob reki Paki. Ves vzhodni dolinski del Šaleške doline je urbaniziran, saj se je mesto, ki je po številu prebivalcev peto največje v Sloveniji, v svojem razvoju zadnjih 50 let razširilo.

Severno obrobje občine je hribovito in se razteza od Razborja do Graške Gore in preko prebojne doline Pake v Hudi Luknji do Paškega Kozjaka. Vzhodna meja občine poteka po Dobrnem podolju, preko potoka Pirešica, proti jugu na Ponikovsko planoto in Ložniško gričevje, ki Šaleško dolino ločujeta od Spodnje Savinjske doline. Zahodna meja občine razpolovi Šaleško dolino v smeri sever-jug na območju nekdanje vasi Preloge. Meja se nadaljuje po spodnjem toku potoka Velunja do podnožja Graške Gore (Medmrežje 2).

V urbanem območju MO Velenje je 4.305,1 ha (51,6 %) gozdov glede na površino občine, od tega je 1.158,70 ha (13,9 %) rekreacijskih površin. Le 348,11 ha (30 % od rekreacijskih površin v gozdu, v MO Velenje) je mestnih in primestnih gozdov, od tega 302,8 ha primestnih in 45,33 ha mestnih (Slika 4).

Število prebivalcev v MO Velenje je 32912 (SURs 2013), kar pomeni približno 29 oseb na 1 ha rekreacijske površine in približno 95 oseb na 1 ha površine primestnih in mestnih gozdov z rekreacijsko funkcijo. Na terenu je mogoče opaziti, da rekreacijske poti niso pogosto obiskane, kar nakazuje predvsem zaraščenost poti in širina shojenih poti.

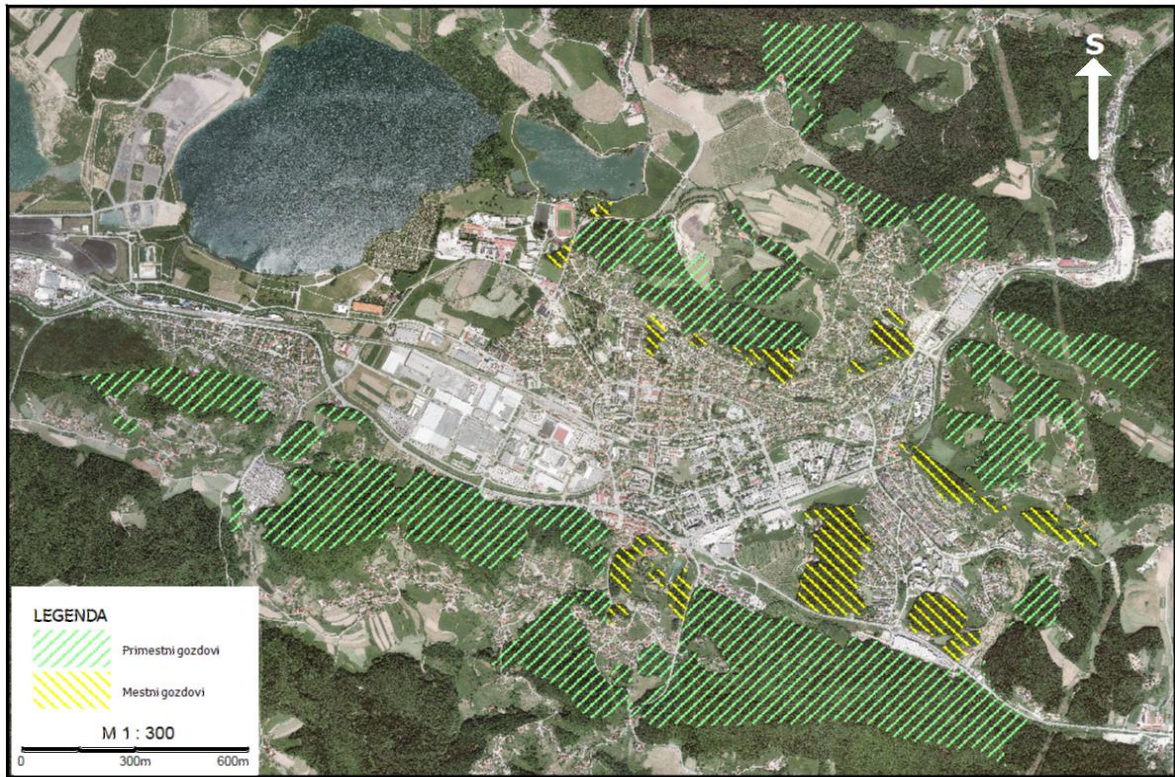

Graf 1. Starostna sestava prebivalstva v MO Velenje leta 2013 (Vir: SURS, 2013).

Graf 1 prikazuje starostno in spolno sestavo v MO Velenje. Razvidno je, da sta največja pika prebivalcev dosežena pri starosti okoli 32 in 57 let. V primerjavi z nazarskim grafom ima ta graf dva izrazita pika. Nazarski je bolj enakomeren in ima največ prebivalcev pri starosti od 27 do 59 let. S pomočjo grafa se lahko predvideva, koliko in katere starostne skupine bi lahko bile najbolj dejavne za rekreacijo.

Pri gozdnih funkcijah se upošteva gozdni prostor (pod kar spadajo: gozdni obronek, jasa, log, poseka, cesta, pot), kar je več kot površina samega gozda.

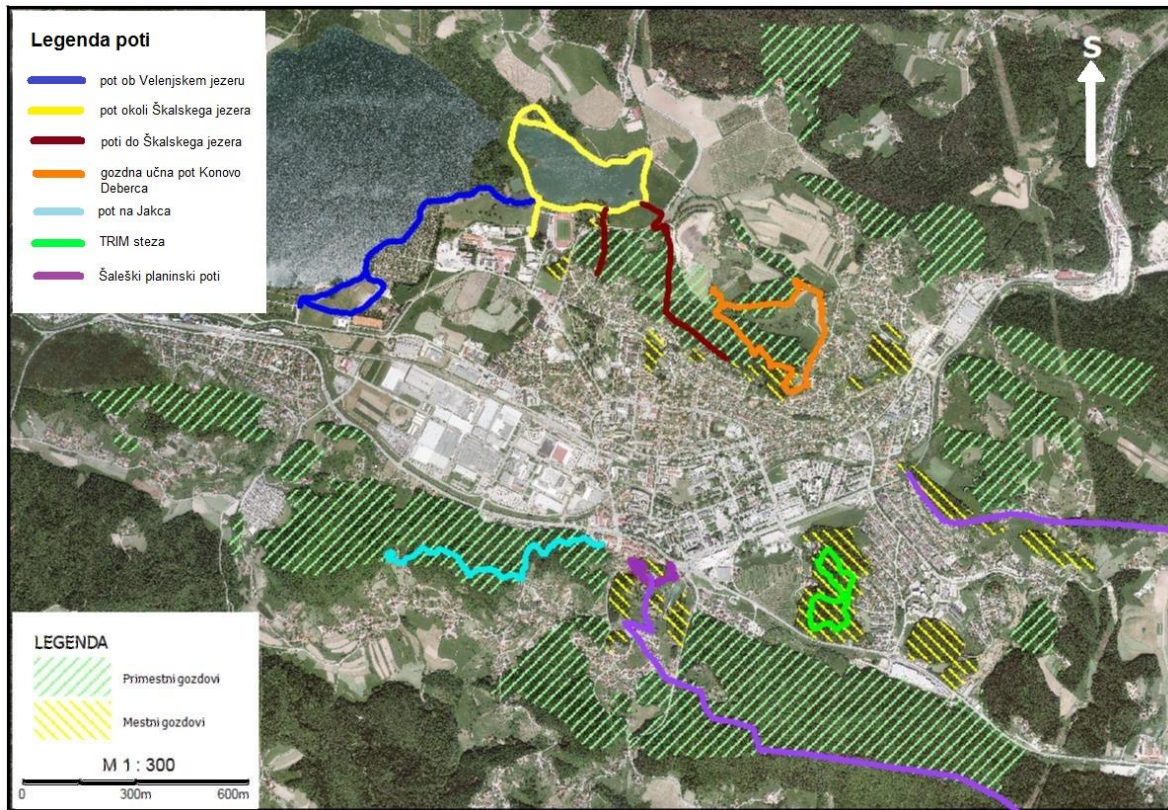
V MO Velenje je sestava mestnih gozdov takšna: 14,12 ha (31,1 %) v zasebni lasti, v državni 26,78 ha (59,1 %) in občinski 4,43 ha (9,8 %) (Slika 5).

Slika 3. Prikaz mestnih in primestnih gozdov v MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.

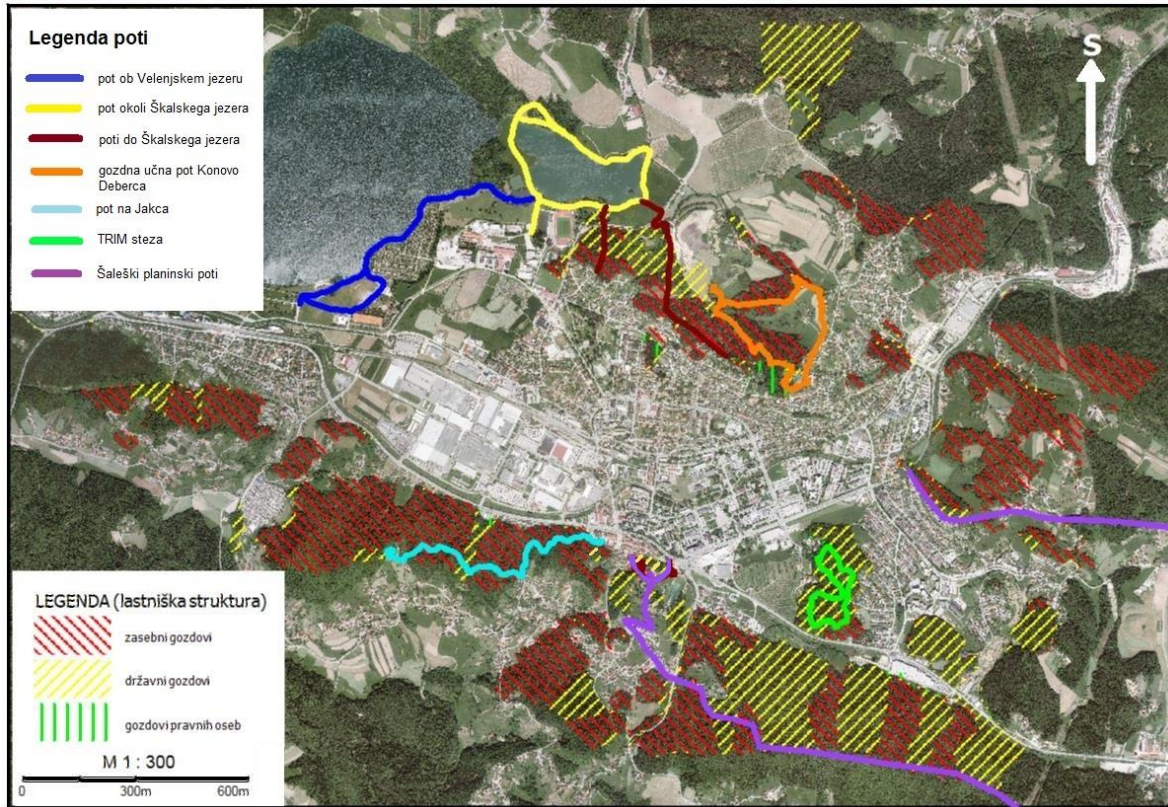
V velenjskih gozdovih ni varstvenega območja za Naturo 2000, so le gozdovi z več funkcijami. Bližje mestnemu jedru se zemljišča delijo in drobijo, kar otežuje gospodarjenje z gozdom.

Slika 4. Prikaz rekreacijskih poti v mestnih in primestnih gozdovih MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.

V MO Velenje je uradno 7 poti, ki potekajo v celoti ali deloma v gozdu. Vse te poti so okoli mesta, kot je prikazano na sliki 5. Večina teh poti poteka po okoliških hribih, le poti ob in okoli jezer so položne.

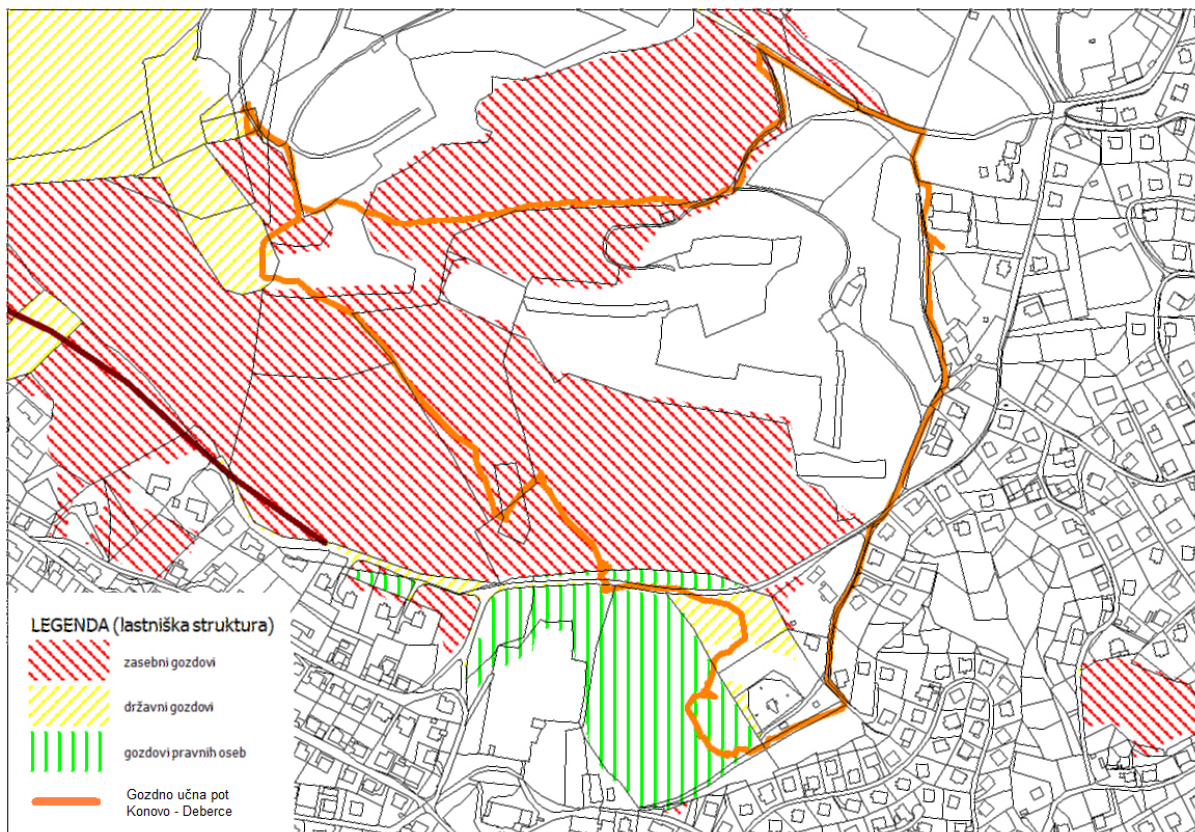

Slika 5. Lastništvo v mestnih in primestnih gozdovih MO Velenje, narejeno v MapInfo in MapSource.

Lastniška sestava v mestnih gozdovih:

- zasebna 14,12 ha (31,1%, rdeča šrafura),
- državna 26,78 ha (59,1%, rumena šrafura),
- občinska 4,43 ha (9,8%).

5.1 Gozdna učna pot Konovo-Deberca

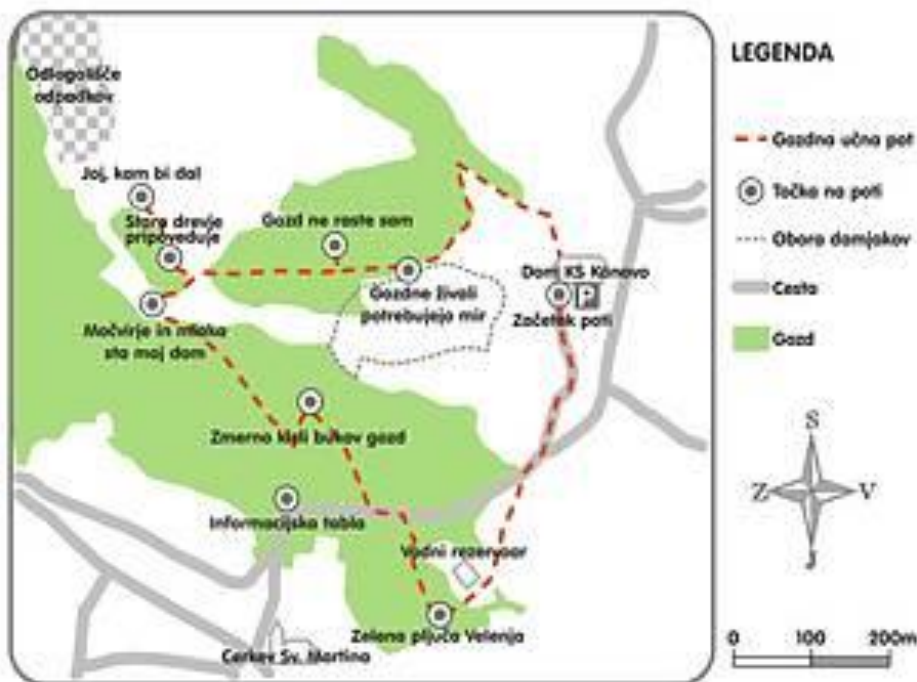

Slika 6. Lastništvo zemljišč, po katerih poteka gozdno-učna pot Konovo-Deberca, narejeno v MapInfo in MapSource.

Gozdno-učna pot poteka po gozdovih zasebnih, državnih in pravnih oseb.

Večji del poti, kot je vidno s slike 6, poteka po zasebnih gozdovih, obarvano z rdečo črtkano barvo, in manjši del po gozdovih pravnih oseb, obarvano z zeleno šrafuro, in državnih gozdovih (z rumeno šrafuro).

Karta poti

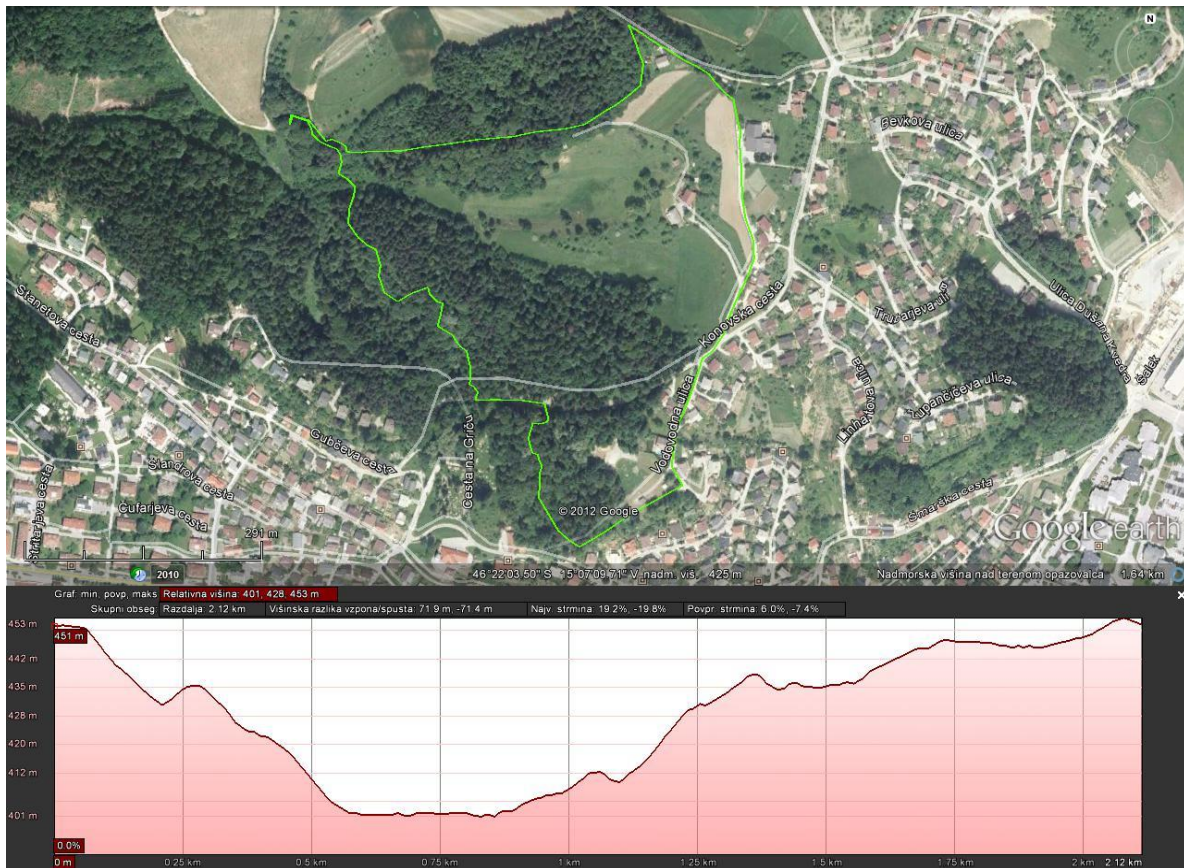

Slika 7. Prikaz tabel na gozdno-učni poti Konovo-Deberca (Medmrežje 11.)

Pot je nastala kot diplomsko delo Damjana Jevšnika, ki jo je načrtoval in s pomočjo drugih tudi opremil (Jevšnik, osebni stik, 2011).

Začetek poti oz. vstop je urejen s parkiriščem za nekaj osebnih vozil. Skupine po poti vodijo gozdarji, vendar kot smo že omenili, ima vsakdo prost dostop v gozd. Pot je namenjena predvsem predšolskim in šolskim otrokom, vendar ni razloga za starostno omejitvev.

Pot vodi od Doma KS Konovo po stopnicah do asfaltne ceste. Kmalu zavije levo po kolovozu ob robu gozda in se približa obori, kjer stoji prva tabla. Pred Domom KS Konovo je tabla, kjer je narisana in opisana pot ter nekaj napotkov za po poti in puščica smeri poti. Prva tabla na poti (Gozdne živali potrebujejo mir) opiše na grobo gozdne živali ter kako se vedemo v gozdu, na njej je tudi označena smer poti. Druga tabla (Gozd ne raste sam) opiše naravno pomlajevanje, zakaj je to tako pomembno, ter je označena s smerno puščico. Tretja tabla (Stara drevoja pripoveduje) opisuje življenjski krog dreves, ki so ena izmed najstarejših živih bitij v Šaleški kotlini, prav tako je tudi ta označena s smerjo poti. Četrta tabla (Joj kam bi dal – Smetišča) opisuje problem odpadkov in pojasni ter predlaga alternativne ukrepe, tudi ni označena s smerjo poti. Blizu četrte table se nahaja tudi naravna vrednota Deberška bukev (Slika 14). Peta tabla (Močvirje in mlaka sta moj dom) opisuje floro in favno v in okolici močvirja, tudi na tej tabli ni oznake za smer poti. Šesta tabla (Zmerno kisli bukov gozd) opisuje gozdove v Šaleški kotlini, predvsem bukev ter v veliki meri primešane smreko, domači kostanj in hrast. Prav tako na tej tabli tudi ni smeri za nadaljevanje poti, le-ta je na sosednjem drevesu. Sedma tabla (Zelena pljuča Velenja) opisuje pozitivne učinke gozda na ljudi in njegovo čistilno vlogo pri čiščenju ter zadrževanju vode in zraka, ki ima predvsem varovalno vlogo. Na tej tabli tudi ni nakazane smeri poti.

Slika 8. Višinska razgibanost gozdno-učne poti Konovo-Deberca, narejeno v Google Zemlja.

Dolžina poti je 2,3 km, najvišja točka je 459 m nadmorske višine. Višinska razlika vzpona je 71 m, največji naklon je 19,5 %, povprečni 6,6 %. Za obhod poti je potrebnih približno 30 min, medtem ko je čas za obhod s postankom pri tablah daljši.

Matična podlaga je apnenec, medtem ko se površina poti spreminja od asfaltne do gozdne. Gozd, po katerem poteka pot, je mešani listnati, prevladuje bukov gozd s kostanji in hrasti, zaradi antropogenega vpliva je zastopana tudi smreka. Veliko je tudi različnega grmičevja in praproti, mahov in lišajev ter prav tako cvetja.

Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti Konovo-Deberca

Tabela 1. Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti Konovo Deberca.

Prednosti: Bližina mesta, ustrežna dolžina in razgiban teren, večino poti poteka v gozdu.	Nevarnosti: Namerno uničevanje tabel, onesnaževanje (smeti).
Izzivi: Privabiti večje število ljudi oz. skupin iz mesta in cele Slovenije, povezati se z ustanovami ali institucijami s socialnega in naravoslovnega področja, pomoč lokalnih prebivalcev in ustanov, bodoči naravi in okolju prijazen razvoj poti.	Slabosti: Pot se zarašča in propada, neurejene in manjkajoče oznake, primanjkuje sredstev, zasebno lastništvo.

Prednosti

Pot Konovo-Deberca poteka manjši del po mestnem in večji del primestnem gozdu, kar je ugodno za prebivalce, saj ne potrebujejo veliko časa za dostop do poti. V neposredni bližini je Muzej premogovništva v Velenju, kar bi lahko pripomoglo k večjemu številu obiskanosti poti. Večina 2,3 km poti poteka po rahlo razgibani gozdni poti. Na nekaterih predelih je lep razgled na okolico. Na spletni strani ZGS se nahaja vodnik poti, tako da lahko sami brez vodenja prehodimo pot. Velika pestrost rastlinstva (na poti se nahaja bukev izrednih mer in je zato tudi zavarovana kot naravna vrednota, vidno na sliki 14) in velika pestrost žuželk.

Nevarnosti

Zaradi možnosti vandalizma je potrebna preudarna uporaba in kakovost pripomočkov (tabel, košev za smeti...). Prav tako odlaganje oz. metanje odpadkov v gozdu je nesprejemljivo in neodgovorno ravnanje posameznikov.

Izzivi

Z navezo Muzej premogovništva Velenje bi se lahko število skupin na poti Konovo-Deberca povečalo. Prav tako bi lahko z drugimi ustanovami vzpostavili navezo, kot je ERICo in Visoka šola za varstvo okolja (VŠVO), saj bi lahko študenti pripomogli pri obnovi poti. Tako bi bilo možno, da bi nekatere ciljne skupine, ki niso zahtevne, npr. skupine otroških vrtcev in osnovnošolcev vodili študenti, bolj zahtevne skupine pa gozdarji.

Slabosti

Nekateri deli poti so slabo vzdrževani (Slike 10,13 in 15), predvsem zaradi pomanjkanja sredstev in zaradi večjega števila različnih lastnikov. Zaradi takšne lastniške sestave (Slika 7) je težko doseči sporazum pri obnovi ali urejanju poti, zaradi česar lahko pride do propadanja poti (Slike 11, 13 in 15). Slabost je tudi vandalizem, zaradi katerega se ne splača uporabljati kakovostnejših izdelkov.

Slika 9. Slika prikazuje prekrito tablo gozdno-učne poti Konovo-Deberce (Vse foto.: J. Ratajc, 2012).

Pred domom za ograjo stoji informativna tabla, ki jo pokriva smreka. Zaradi tega je težko opazna in berljiva.

Slika 10. Slabo vidna oznaka.

Označba s puščico, ki se ujema z barvo ozadja in je skoraj neopazna. Prav tako se vidi, da je pot zaraščena in ji je težko slediti.

Slika 11. Nekatere table na gozdni učni poti so že precej uničene.

Večina tabel je pisnih, kot npr. na sliki 11, in le ena ima prikazano sliko. Table, ki opisujejo kakšen pojav, bi bilo potrebno opremiti s sliko oz. shemo, za lažjo predstavbo.

Sliki 12. Na tej poti se nahaja tudi naravna vrednota Deberška bukev.

Slika 13. Poškodovana tabla, primer vandalizma.

V letu 2011 je pot obiskalo 160 otrok iz osnovnih šol in vrtcev. Največja obiskanost je bila v septembru, 120, in novembra, 40. Leta 2010 je pot dokumentirano obiskalo 150 osnovnošolskih otrok, leta 2009 pa 100 otrok iz Centra srednjih šol in 100 otrok iz osnovnih šol (ZGS KE Šoštanj 2012).

To pot obiskujejo večinoma skupine predšolskih in šolskih otrok iz Velenja in bližnje okolice. Kot se vidi, je pot malo obiskana, v zadnjih letih jo obišče približno od 100 do 200 otrok v skupinah na leto. Obiskanost poti je odvisna tudi od letnega časa. V zimskem obdobju je zaprta zaradi varnosti skupine.

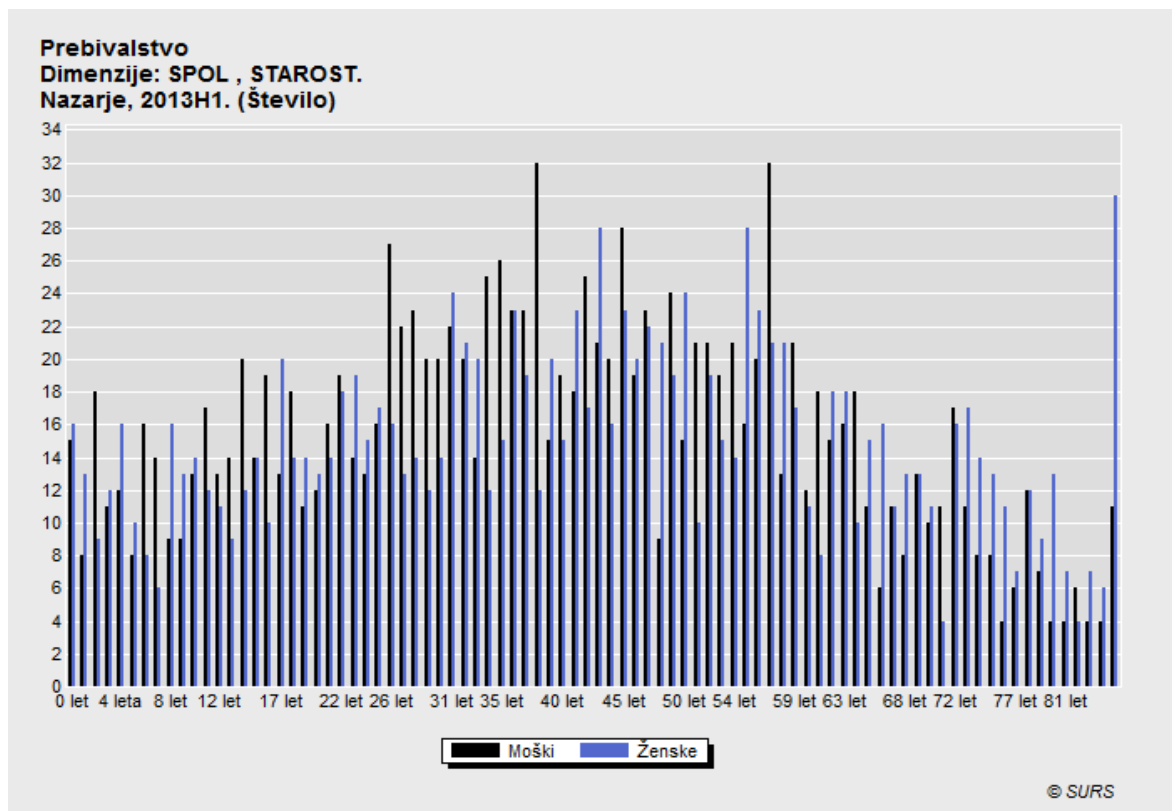
5.2 Pot na Samostanski hrib

Občina Nazarje leži v severnem delu Slovenije, na zahodu meji na občino Gornji Grad, na vzhodu na občino Braslovče, na severu na Mozirje in Rečico ob Savinji, na jugu pa na občini Vransko in Kamnik. Spada med manjše občine v Sloveniji. Ima tri krajevne skupnosti in obsega območje 15 naselij spodnjega dela Zadrebčke doline, obronkov Menine planine, Črete in Dobrovelj.

Pokrajinsko gledano prevladuje predalpsko hribovje, ravninski svet pa se širi le ob reki Dreti in spodnjem delu njenih pritokov. Za območje je značilna pestra subalpska flora, 74 % površine pokrivajo gozdovi. (Medmrežje 1.)

V občini Nazarje je 1.392,95 ha (48,9 %) gozdov glede na površino občine. Od tega je 253,5 ha (5,5 %) rekreacijskih površin. Lastniška sestava teh gozdov je: zasebnih 251,18 ha (98,7 %) in državnih 3,32 ha (1,3 %) (ZGS GGE Nazarje 2012).

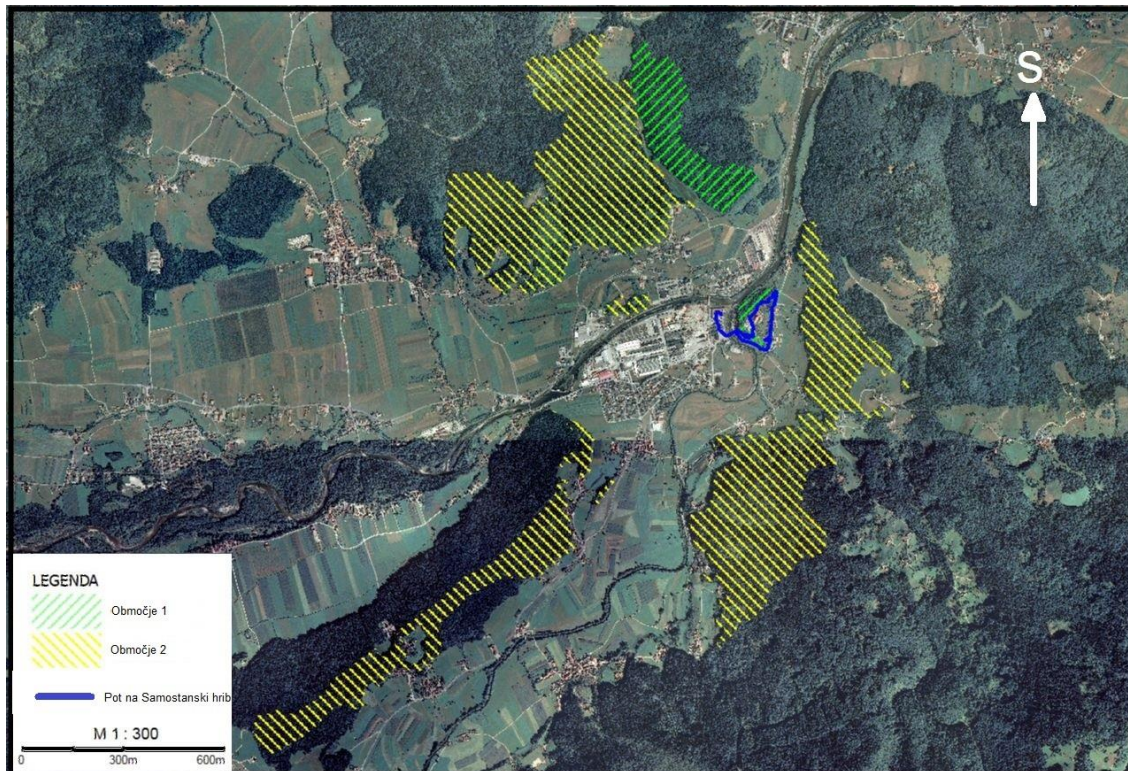
Število prebivalcev v občini Nazarje je 2624 (SURs 2013), kar pomeni, da je to približno 10 oseb na 1 ha rekreacijske površine v gozdu.

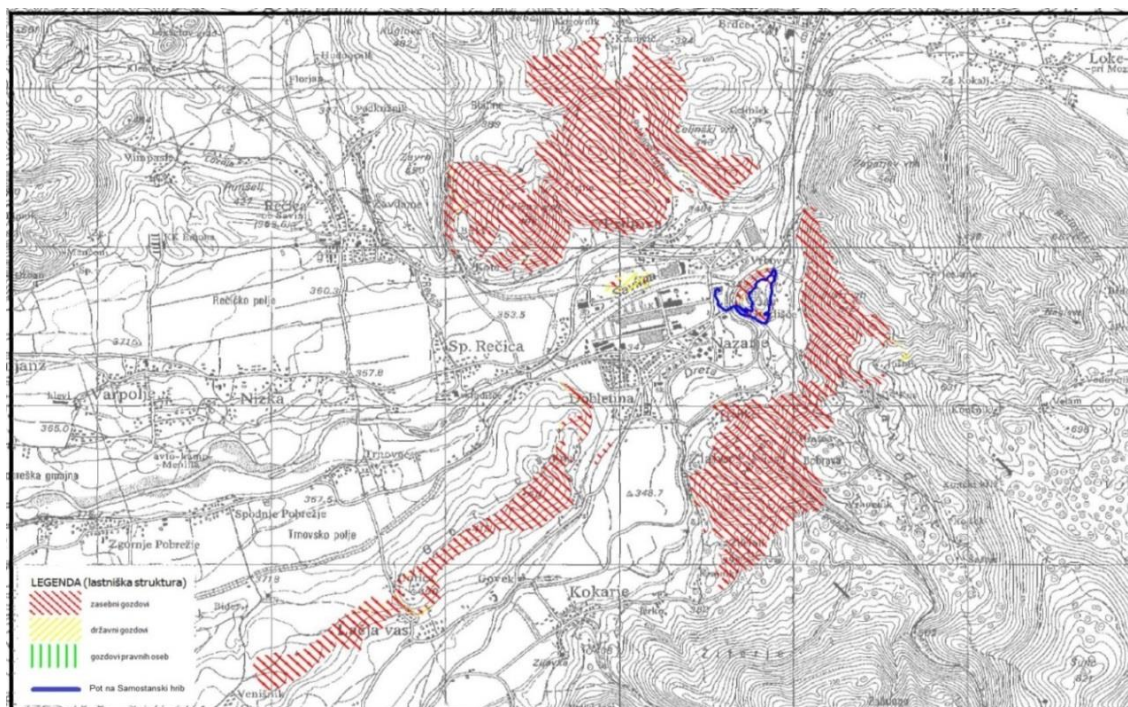
Graf 2. Starostna sestava v občini Nazarje (Vir: SURS, 2013).

Iz grafa 2 je razvidno, da je največ prebivalstva med starostjo od približno 27 in do približno 59 let, nato pa število prebivalstva pada. V primerjavi z velenjskim grafom je ta dokaj enakomeren, vendar je pri starostni sestavi podoben velenjskemu (starost okoli 32 in 57 leta).

S pomočjo grafa se lahko predvideva, koliko in katere starostne skupine bi lahko bile najbolj dejavne za rekreacijo.

Slika 14. Prikaz rekreacijskih gozdov v Občini Nazarje, narejeno v MapInfo in MapSource.

Slika 15. Prikaz lastniške sestave v Občini Nazarje in pot na Samostanski hrib, narejeno v MapInfo in MapSource.

Lastništvo gozdov: zasebnih je 251,18 ha (98,7 %, rdeča šrafura) in državnih 3,32 ha (1,3 %, rumena šrafura).

Slika 16. Višinska razgibanost naravoslovne kulturne poti na Samostanski hrib, narejeno v Google Earth.

Naravoslovna kulturna pot na Samostanski hrib se nahaja v vzhodnem delu občine Nazarje, v krajevni skupnosti Nazarje. Pot se začne pri gradu Vrbovec in vodi na hrib, kjer sta cerkev Matere Božje ter Frančiškanski samostan, in okoli nazaj do gradu. Pot je krožna in dolga približno 1,6 km, za kar je potrebno približno 30 min hoje. Večji del poti poteka po zasebnem gozdnem zemljišču.

Najvišja točka je na 383 m nadmorske višine. Višinska razlika je 58 m, največja strmina je 38,6 % ter povprečna strmina 9 %.

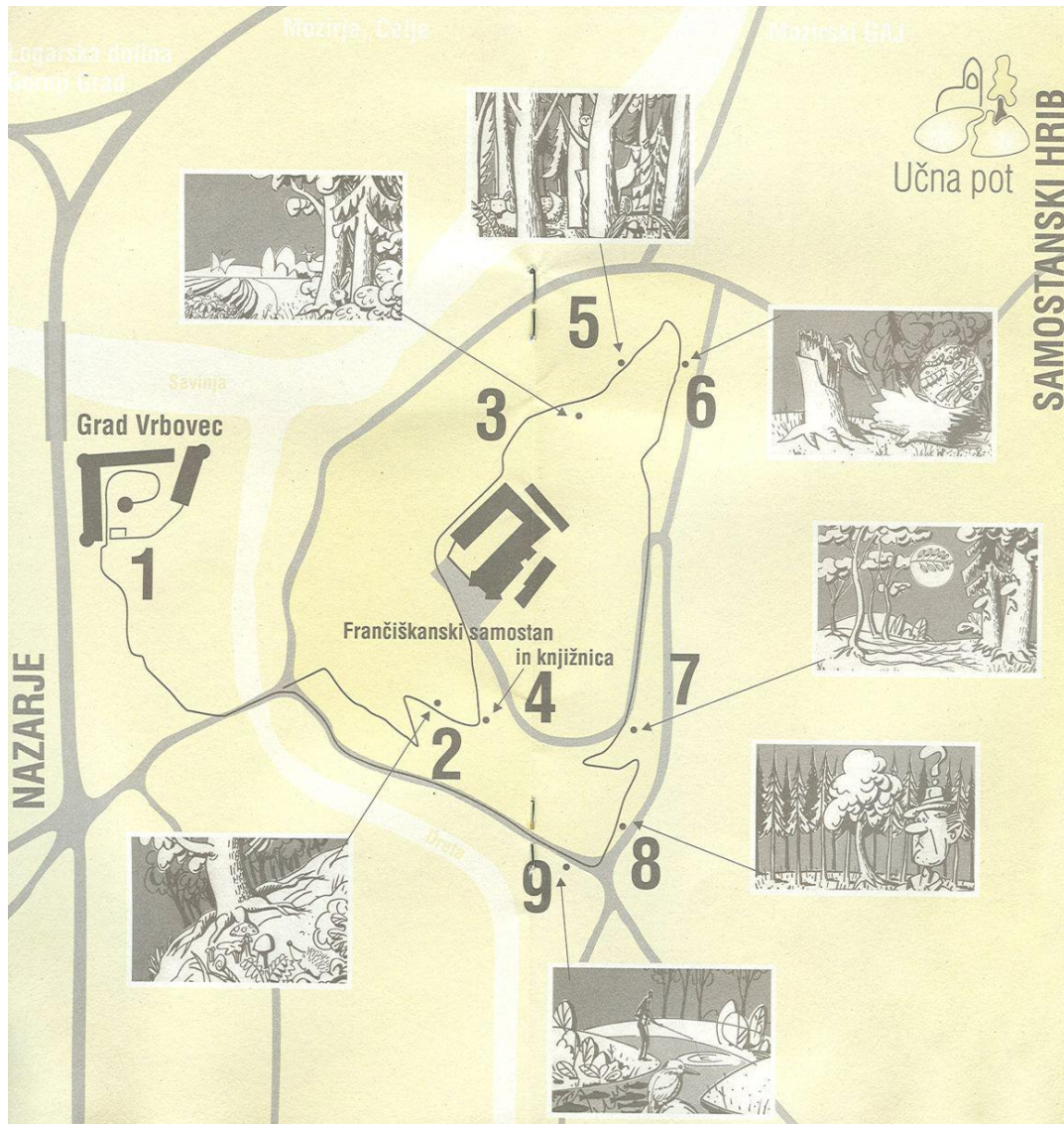

Slika 17. Začetek poti na Samostanski hrib pred gradom Vrbovec.

Začetek naravoslovne kulturne učne poti na Samostanski hrib se začne pred gradom Vrbovec, v katerem imajo prostor Muzej Vrbovec, Muzej gozdarstva in lesarstva ter drugi uradi, med njimi ima prostore tudi Zavod za gozdove Slovenije KE Nazarje. V Muzeju Vrbovec vodijo muzej in hkrati sodelujejo z gozdarji KE Nazarje.

Od tod vodi pot čez most, kjer se začne vzpenjati na bližnji hrib do frančiškanskega samostana, ga obkroži in se ob reki Dreti vrne pred grad Vrbovec.

Na začetku poti pri prvi točki (grad Vrbovec) ni table, na kateri bi bila ta pot vrisana in opisana, temveč sta tabli, kjer sta karti Savinjske doline. Na prvi točki vodnik opiše zgodovino gradu Vrbovec in dolino nekoč in danes. Pri naslednji točki, ki ni uradna, ni table. Druga uradna točka (varovalna vloga gozda je le ena od vlog gozda) vodnik opiše in obrazloži, zakaj je tako pomembna varovalna vloga gozda. Tretja točka (gozdni rob je srečanje dveh ekosistemov, dveh različnih svetov), kjer vodnik opiše razliko med svetovoma in zakaj sta pomembna. Četrta točka (frančiškanski samostan) vodnik opiše zgodovino samostana. Peta točka (sonaravni gozd, sonaravni razvoj) vodnik opiše in razloži pojem sonaravno. Vodniki so gozdarji in s ponosom povejo, da v Savinjski dolini upravljajo oziroma gospodarijo sonaravno, kar je zelo pomembno.

Slika 18. Prikaz tablic na naravoslovno-kulturni učni poti okoli Samostanskega hriba (Medmrežje 11).

Šesta točka (življenje v mrtvem drevesu), kjer vodnik opiše življenjski krog drevesa. Sedma točka (tujerodna robinija osvaja nove površine) vodnik opiše lastnosti te škodljive rastline. Osmi točka (smreka in manjšinske drevesne vrste) na tej točki vodnik opiše problematiko iz preteklosti, ki se kaže še danes. V Zgornje Savinjski dolini je bila smreka in je še vedno najpomembnejša gospodarska vrsta. Vendar tudi druge vrste dreves pridobivajo na ceni in zato še razlog več, da se širijo tudi vrste listnatih dreves. Deveta točka (Dreta spet naj postane naravna), kjer vodnik opiše lastnosti, vzroke in pomen reke (varovanje reke in brežin, pomen za živali, klimatska vloga, pomen za rekreacijo, estetski videz).

Matična podlaga je apnenec, medtem ko se površina poti spreminja od asfaltne, makadamske do gozdne. Južne površine so zaraščene s robinijo (akacijo). Na ZGS KE Nazarje so gozdarji to poskušali omejiti s posaditvijo črnega bora. Poleg tega je tam tudi nasad nekaj deset smrek, ki jih gozdarji obravnavajo kot del gozda, čeprav je to antropogeno. Severna stran je mešani gozd (hrast, gaber, bukev, macesen, rdeči bor, smreka, oreh, češnja in tudi brest), kjer je tudi sadovnjak s travnikom. Vidi se tudi drevored divjih kostanjev ob reki Dreti.

Na poti so opazna še grmičevja, kot so maklen, bezeg, dobrovita, bogrovita in različno cvetje, npr. vetrnice, zvončki, marjetice, gozdne trave, mahovi, lišaji itd. Živalstvo je osiromašeno zaradi bližine naselij, medtem ko je svet žuželk dokaj pester.

Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti na Samostanski hrib

Tabela 2. Slabosti, prednosti, izzivi, nevarnosti poti na Samostanski hrib.

Prednosti: Blizu ZGS GGE Nazarje in Muzeja Vrbovec, sodelovanje med ZGS GGE Nazarje in Muzejem Vrbovec, pot ni dolga in je razgibana, lep razgled na okolico, možen obisk večjih skupin.	Nevarnosti: Prometne nesreče, onesnaževanje narave (smeti), fizične obremenitve poti.
Izzivi: Obdržati število obiskovalcev, razvijanje programa, ohranitev sodelovanja med ustanovami in sonaravni razvoj poti.	Slabosti: Del poti poteka tudi po cestišču, možna prevelika obiskanost.

Prednosti

Povezava med Muzejem Vrbovec in ZGS GGE Nazarje je ključnega pomena. S pomočjo oglasov, ki jih pošiljajo iz muzeja po osnovnih šolah po Sloveniji, se odloča veliko šol zaradi dveh dejavnikov, ki sta na istem mestu. To sta muzej lesarstva in krožna pot na Samostanski hrib. Zaradi tega jih tudi lahko obiše večje število skupin. Ena skupina si ogleda muzej, medtem ko gre druga skupina na naravoslovno-kulturno učno pot na Samostanski hrib. S hriba je možen pogled na bližnjo okolico. Po principu gozdarske pedagogike prilagajajo tematiko poti določenim ciljnim skupinam.

Nevarnosti

Del poti poteka po cestišču, ki nima pločnika oz. stranske poti, zato obstaja možnost nesreče. Vendar ta cesta ni tako prometna in obremenjena, ker je stranska. Možna je tudi preobremenitev poti, vendar gozdarji zatrjujejo, da so pozorni na to.

Izziv

V letu 2011 je obiskalo to pot 769 otrok. Takšno število po mnenju gozdarjev ne ogroža poti, torej je smiselno obdržati v povprečju takšno število otrok v letnem obisku. Prav tako je smiselno ohranjati trajnosten način rabe poti in princip gozdne pedagogike. Pri gozdni pedagogiki gozdarji poudarjajo prilagoditev vodenja na poti glede na ciljno populacijo. Poleg tega ohraniti dogovor z muzejem in lastnikom Samostanskega hriba.

Slabosti

Kot je že omenjeno pri nevarnosti, je slabost te poti zaradi dela cestišča, ki ni opremljeno s pločnikom oz. ločeno z ograjo (Slika 21). Gozdarji so opazili, da šolske skupine vodijo učiteljice brez vodenja gozdarjev.

Slika 19. Puščica kaže smer poti.

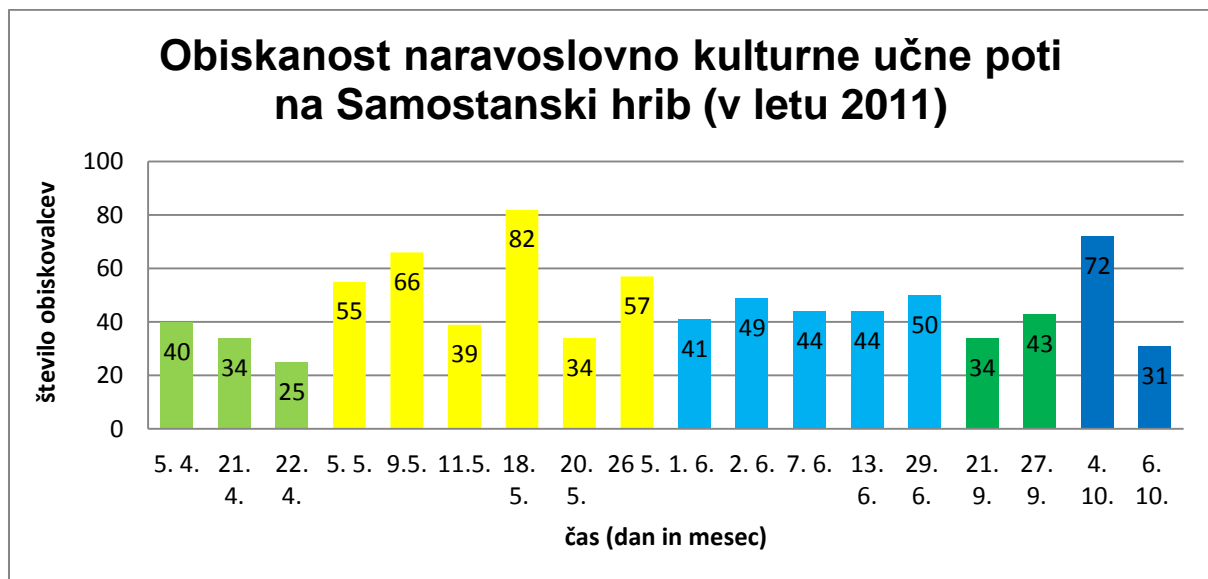

Slika 20. Ena od tablic na naravoslovno-kulturni učni poti okoli Samostanskega hriba.

Vse tablice so slikovne in s stavkom, ki opisuje sliko. Vendar nekaterih tablic s sliko in stavkom ni lahko razumeti, zato je potreben vodnik s strokovnim znanjem, ki dopolni razlago slike in če je mogoče pokaže primer tudi v naravi.

Slika 21. Cestišče brez pločnika ali ločilne ograje.

Graf 3. Prikaz obiskanosti poti v letu 2011.

V zimskem obdobju zaradi možnosti zdrs in poškodb pot ni odprta.

Obiskanost poti je največja med šolskim letom. V letu 2011 je to pot obiskalo 769 otrok. Obiščejo jo skupine osnovnošolcev iz vse države, na primer Beltincev, Rimskih Toplic, Raven na Koroškem, Celja, Brežic, Rač, Hoč, Preddvora, Murske Sobote, Ljubljane. Poleg osnovnošolskih skupin jih obiskujejo tudi društva, kot so skavti, taborniki, gasilci itd. (Muzej Vrbovec). Glede na starostno skupino je primerna za predšolske in šolske otroke, pa tudi za starejše.

6. Razprava

Ena izmed hipotez je, da je v občini Nazarje pot bolj obiskana kot pot v MO Velenje, ker je oskrbovana.

Glede na to, da ima MO Velenje več prebivalcev kot občina Nazarje, bi lahko predvidevali, da bo obisk gozdne-učne poti in rekreacijske poti večji kot naravoslovne-kulturne poti na Samostanski hrib, vendar ni tako.

Vzrokov je več, med njimi so:

- pot Konovo-Deberca ni bila redno vzdrževana, tako kot je pot na Samostanski hrib,
- lastnikov na poti Konovo-Deberca je več in so različni (zasebni, državni in pravne osebe),
- niso povezani z različnimi ustanovami, kot je pot na Samostanski hrib (z Muzejem Vrbovec),
- ne obiskujejo je skupine šolskih otrok iz vse Slovenije.

Preko gozdne-učne poti Konovo-Deberca poteka še veliko stranskih stez, ki jih uporabljajo lastniki in sprehajalci. Opazili smo, da domačini uporabljajo to pot ali del poti za sprehode domačih ljubljencev, prav tako jih delno uporabljajo vzgojiteljice, ki vodijo otroke iz otroškega vrtca brez strokovnega vodenja. V poglavju Rezultati je tabela, ki prikazuje obiskanost te poti. To pot obiskujejo predvsem skupine predšolskih in šolskih otrok, torej skupine iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol.

Pot že dalj časa ni bila vzdrževana in počasi propada, kar odbija ljudi. Poleg tega sta še dva pomembna dejavnika, in sicer negativen dejavnik okužba z okuženim klopom, ter poti, ki vodijo do in okoli jezer, ki so lepo urejene in položne ter tako privabljajo več ljudi. Strah pred okužbo je lahko velik, predvsem zaradi opozoril iz javnih medijev, zato se raje odpravijo po poti okoli jezer.

Pri poti na Samostanski hrib igra veliko vlogo Muzej Vrbovec, saj je glavni dejavnik, da je pot tako obiskana. Zaradi oglaševanja svoje ponudbe, med katero spada tudi pot na Samostanski hrib, je obiskanost večja. Poleg tega so šole zainteresirane, da obišejo ali opravijo več dejavnosti v dnevu. Zaradi sodelovanja muzeja in gozdarjev je obisk lahko večji, saj si lahko ena skupina ogleduje muzej, medtem ko gre druga na pot.

Potrebe po prenovi (predvsem fizični) nekaterih rekreacijskih poti so večje v primeru MO Velenje kot v Občini Nazarje, saj se zdi, da so v urbanih naseljih bolj vezani na gozd kot v mestnih občinah. Propadanje gozdno-učne poti Konovo-Deberca bi lahko preprečili z rednim urejanjem in vzdrževanjem, pri čemer bi lahko prostovoljno delo opravili občani in občanke oz. uporabniki poti s pomočjo izobraževalnih ustanov, kot je npr. Visoka šola za varstvo okolja, kjer bi študenti in študentke s svojim znanjem in pomočjo mentorjev v navezi z gozdarji strokovno pomagali pri načrtovanju in urejanju celotnega poteka gozdne-učne poti. Študentke in študenti bi tudi lahko pomagali voditi določene ciljne skupine po poti, npr. predšolske in šolske otroke. Na prejšnjih straneh je že omenjeno, da bi pomoč uporabnikov pripomogla k večjemu ohranjanju in veselju uporabnikov ter zavedanju in spoštovanju vrednot, saj bi sami pripomogli k ohranjanju poti.

Če bi sami pomagali pri obnovi ali ustvarjanju poti, bi tudi gledali, da taka ostane čim dlje. Znano je, da je tam, kjer je nekdo nekaj pomagal delati, precej bolj odgovoren in pazi, da se ohranja ta pridobitev, kot nekdo, ki je prišel in ni sodeloval pri nastajanju določenega projekta. Zato se tudi vede precej bolj neodgovorno.

V hipotezah je tudi omenjen problem lastniške sestave v urbanih gozdovih izbrane MO Velenje in Občine Nazarje, predstavlja problem pri načrtovanju, izvajanju in vzdrževanju rekreacije v urbanih gozdovih z rekreacijsko funkcijo ter negativni učinki rekreacijske rabe poti (npr. erozija poti, poškodovana vegetacija, zaraščenost, "vandalizem" in onesnaževanje) so opaznejši na območju urbanih gozdov v MO Velenje kot v občini Nazarje.

Prav pri lastništvu se pokaže problematika vzdrževanja poti. Zemljišče Samostanskega hriba je last le enega lastnika, ki ima pogodbo z ZGS KE Nazarje, ki skrbi in ureja pot. To poenostavi stvari pri urejanju in vzdrževanju poti. Medtem ko je na poti Konovo-Deberca več zasebnih, državnih kot pravnih lastnikov in čeprav imajo dogovor z ZGS Šoštanj, prihaja do problemov, omenjenih na prejšnjih straneh.

Število obiskov na Samostanski hrib je skoraj petkrat večje kot na poti Konovo-Deberca, čeprav je približno le 10 oseb na 1 ha rekreacijske površine v Nazarjah v primerjavi z Velenjem, kjer je približno

29 oseb na 1 ha. Vzroki za to so v oglaševanju, prilagajanju predavanj (po principu gozdne pedagogike), vodenju časovno in stopnji izobrazbe oz. znanja skupine primerno, v pripravi delovnih listov za različne stopnje zahtevnosti, ki jih pripravijo v Muzeju za gozdarstvo in lesarstvo. Muzeja ne vodijo gozdarji. Večjo skupino otrok razdelijo na več majhnih. Od tega gre nekaj skupin v muzej, preostale skupine na naravoslovno-kulturno pot. Zaradi povezanosti med Muzejem gozdarstva in lesarstva in med gozdarji, ki vodijo pot na Samostanski hrib, je uspeh obiska poti zagotovljen in večji. Dolgoročen cilj je v povezanosti muzeja in gozdarjev, kar jim omogoča boljšo kakovost in uspeh. Podobno bi morali narediti tudi v Velenju.

Pot Konovo-Deberca je že nekaj časa v propadajočem stanju, vendar se že dve leti aktivno dogovarjajo z lastniki o prenovi poti. Zaradi pomanjkanja sredstev ZGS OE Nazarje in KE Šoštanj ter lastnikov parcel (Slika 6) je potek dogovarjanja za obnovo zastal. Vendar bo po prenovi poti pot na novo zaživela in pritegnila pozornost prebivalcev, ki bodo na novo odkrivali čare gozda in okolice.

Slika 22. Samostan, po katerem sta dobila ime hrib in pot.

V Sloveniji je zelo malo naravoslovnih, gozdno-učnih in tematskih poti višjih stopenj, prav tako zgoraj omenjeni naravoslovna-kulturna in gozdna-učna pot nimata informativnih tabel za višje ravni (visokošolske, višješolske in univerzitetne), kar bi povečalo število obiskovalcev. Vendar je v nekaterih primerih težko predstaviti vse stopnje izobraževanj na tabli, zato bi bilo lažje podajati vsebine na zloženkah ali delovnih listih kot pri osnovnošolcih, vendar prirejene za višje stopnje oz. če bi šli v korak s časom s pomočjo elektronskih tablic. To bi bilo odvisno tudi od tega, ali se teorija podaja na izobraževalni ustanovi ali pa bi se izvajala in primerjala oz. prikazala na samem kraju. Uporaba kakovostne opreme je predvsem odvisna od morale in vrednot uporabnikov poti, saj ugotavljamo, da je v današnjem času vandalizem pereč problem, ker prezira kulturne vrednote (Stritih 1990). Zato bi na podlagi ocene vandalizma uporabil temu primerno cenovno in s tem kakovostno opremo.

7. Sklepi

Kljub temu da je v Velenju več prebivalcev kot v Nazarjah, je uporaba gozdnih poti predvsem za učne poti majhna. S pravilnim posredovanjem informacij in osveščanjem bi jih lahko uporabljalo oz. bi si jih ogledalo veliko več prebivalcev, ravno tako tudi skupine šolskih otrok iz vse Slovenije ter prebivalci iz bližnje okolice. Iz anket, ki so jih naredili na inštitutu ERICo, je vidno, da ni večjega zanimanja širše javnosti za takšne dejavnosti.

Potrebno bi bilo preučiti obisk posameznih gozdnih poti, za kar bi potrebovali daljše časovno obdobje. Podatki, ki bi jih pridobili na posameznih poteh, bi pokazali pravilnejšo pogostost in frekvenco obiskanosti kot anketiranje v mestu. Poleg tega bi ugotovili, kaj si uporabniki želijo in kaj pričakujejo od poti in na podlagi tega načrtovali obnovo poti. Denarna sredstva, potrebna za to, bi se lahko pridobila iz občinskih in evropskih sredstev. Z anketiranjem uporabnikov poti bi dobili podatke, kaj jih privlači in kaj odbija. Tako bi lahko pot uredili in približali uporabnikom, da bi jo z veseljem uporabljali. Pred kakršnim koli posegom pa bi bilo potrebno vključiti različne deležnike. Za to se je treba dobro pripraviti in imeti močne dokaze in biti prepričan v trajnostni načrt.

Pri obnovi ali urejanju bi lahko sodelovale že prej omenjene različne ustanove (osnovne, srednje, višje in visoke šole ter univerzitetne ustanove). Od teh ustanov pa predvsem tiste, ki so v bližini poti, ter tiste, katerih delo je vezano na naravoslovje. S tem bi udeleženci, ki so pomagali, dobili ponos in veselje, da so pomagali soustvarjati okolico, v kateri živijo. Kadar ljudje pomagajo pri soustvarjanju, v našem primeru poti, ponavadi pazijo, da traja oz. se ohranja dalj časa.

Ko so opravljene ankete in tudi analize ter pripravljene načrti in dolgoročno upravljanje poti, ne smemo pozabiti na vključevanje lastnikov zemljišč in vseh, ki jih omenjeno območje zadeva. Poleg tega bi bila potrebna participacija javnosti, saj so te površine namenjene tudi njim.

Hostnik (2004) navaja, da so vzpostavitev, vzdrževanje in nega stikov z javnostmi predpogoj za dolgoročno usmerjeno upravljanje z mestnimi gozdovi. Poti v okolici Velenja bi lahko bile urejene vrhunsko oz. na višji kakovostni ravni, če bi se vsi uporabniki držali zgoraj omenjenega. Vendar se to zaradi uničevanja ne splača, saj so stroški pogostega vzdrževanja preveliki.

Pri tem je treba biti pozoren, ker bi lahko preveliko število obiskovalcev pripeljalo do preobremenitve okolja, kar bi lahko posledično privedlo do propada prej naštetih vrst poti. Bolj natančno do zmanjšanja biodiverzitete, poškodb podrasti, v najslabšem primeru degradacije. Zato bi bila potrebna približna ocena, koliko skupin oz. uporabnikov bi si lahko te poti ogledalo ali jih uporabljalo v rekreacijske in učne namene. Pred potmi bi bilo potrebno postaviti koše za smeti ter tablo ali table, na katerih bi bilo jasno prikazano ali napisano, kaj se na tej poti sme in kaj ne. Poleg tega lahko na določenih delih poti zasledimo znake vandalizma in malomarnega ravnanja nekaterih uporabnikov (odlaganje in metanje odpadkov oz. smeti v naravo, uničevanje klopi, košev za smeti, kot je že omenjeno v mestu Celje). Vse naštetu vodi k nejevolji lastnikov zemljišč, po katerih vodi pot, in k propadanju poti.

Dostikrat smo mi sami glavni razlog za uničevanje naravnega okolja. Prvi in najpomembnejši korak pri varstvu narave je zavedanje pomena ohranjene narave. Tako je potrebno posamezne rekreacijske dejavnosti uskladiti še s psihološkimi in ekološkimi zmogljivostmi pokrajine (Jeršič 1990).

Zaradi nas samih in naslednjih rodov moramo skrbeti za naravo in jo ohranjati. Kjer se nahajajo rekreacijske, naravoslovne, kulturne in učne poti, je potrebno premišljeno uporabljati, da ne pride do izkoriščanja in s tem propada poti ter uničenja (degradacije) okolja. V naravi lahko najdemo vire za ideje, ki jih lahko nadalje uporabimo v najrazličnejše tehnološke in druge namene. Narava nam je in naj nam bo v nadalje tudi navdih za življenje.

Obliko ali vrst rekreacije predstavljajo tudi izleti in sprehodi. V takšni obliki se je začela razvijati šele od konca 18. stoletja. S pomočjo določenih oblik turizma se je v 19. stoletju še razširila in še takrat le pri gornjih družbenih slojih (Bogataj 1990).

Negativne posledice rekreacije vidimo zlasti v tistih oblikah sodobne zavedne rekreacije, ki jih prinašajo s seboj industrija sprostitve, turizem in oblike načrtovanih rekreacij, ki sodobnega človeka kot špartanskega sužnja brez duhovnih, kulturnih razsežnosti poganja po gozdnih stezah, dirkalnih poteh in drugih usmerjenih poligonih, kar vodi v uničenje okolja in človeka (Bogataj 1990).

Zadnja leta v raznih publikacijah veliko omenjajo rekreacijo v naravi, saj ta pomirja, spodbuja človeka in njegovega duha. V Sloveniji imamo čudovito naravo in naša dolžnost je, da jo ohranimo takšno tudi prihodnjim rodovom.

Današnji človek za rekreacijo ne potrebuje več le gibanja, s katerim si bo vrnil telesno ravnotežje, ne potrebuje več le razvedrila, da si bo spočil "možgane", ki so utrujeni zaradi naprezanja, pozornosti in miselnega dela. Sodobni človek potrebuje še nekaj drugega, nekaj, kar mu bo omogočilo, da pride v stik s tistimi sferami, kjer lahko najde občutek biti, kjer potekajo procesi ohranjanja lastne identičnosti in kjer doživlja razvoj svoje človečnosti (Stritih 1990).

Ko sodoben človek vstopi v gozd, tam sreča tišino, ki prežema mogočna drevja, kjer vsak trenutek lahko zaznava znamenje tihega življenja in znamenja boja za obstanek. Življenje in umiranje tečeta v naravnem sklenjenem krogu, človek v gozdu ponovno doživi čas, ki ni niti hitenje niti dolgčas, ampak čas, v katerem zaznava svoje bitje (Stritih 1990, str. 74).

Misel prof. dr. Francija Avčina: "Ni je ne vere ne molitve, ki bi te, preganjanca, bolj prevzela kot šumeča tišina dreves. Le med njimi najdeš tisto samoto, ki zvedri duha in očisti misli."

8. Viri in literatura

- Allen, R., Angleško-angleški slovar Penguin: Druga izdaja. Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, (2005) str. 1169
- Anko, B., (1993). Drevo, gozd in človek v mestnem okolju. V: Mestni in primestni gozd – naša skupna dobrina: Zbornik republiškega posvetovanja v okviru tedna gozdov. Ljubljana, Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije, str. 5-17
- Anko, B., (1987). Naše učne poti ob desetletnici. Gozdne učne poti v Sloveniji. V: Zbornik republiškega seminarja, Radovljica, 21. in 21. novembra 1986, Ljubljana, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, VTOZD za gozdarstvo, str. 69–82.
- Bogataj, J., (1990). Razsežnost rekreacije – dediščina in sodobnost. V: Rekreacijska vloga gozda. Ljubljana: VTOZD za gozdarstvo BF, str. 9-14
- Conine, A., Xiang, W., Young, J., Whitley, D., (2003). Planning multi-purpose greenways in Concord, North Carolina. *Landscape and Urban planning*. Charlotte: 68, str. 271-287, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204603001592>, (5.2.2012)
- Harshaw, K. R. A., Sheppard, S. R. J., (2005). How well are outdoor recreationis represented in forest land-use planning? *Landscape and Urban Planning*. Vancouver, članek v tisku; http://www.researchgate.net/publication/228983706_How_well_are_outdoor_recreationists_represented_in_forest_land-use_planning_Perceptions_of_recreationists_in_the_Sea-to-Sky_Corridor_of_British_Columbia, (2.2.2012)
- Hostnik, R., (2004). Razvoj mestih gozdov in sodelovaje z javnostmi. V: Strokovna in znanstvena dela 119: Participacija v gozdarskem načrtovanju. Ljubljana: Biotehniška fakulteta (Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire), str. 83-90
- Hostnik, R., (2005). Urban forests – a different trademark for cities and forestry: proceedings – book of Summeries: 8. IUFRO evropski forum o urbanem gozdarstvu. Celje: Zavod za gozdove Slovenije, Celje: str. 79
- Jeršič, M., (1990). Sodobni rekreacijski motivi kot dejavnik preobrazbe pokrajine. V: Rekreacijska vloga gozda. Ljubljana: VTOZD za gozdarstvo BF, str. 92-102
- Jongman. R. H. G., Külvik, M., Kristiansen, (2004). European ecological networks and greenways. *Landscape and Urban Planning* 68, 305-319. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204603001634>, (3.2.2012)
- Lesnik, A., (1990). Naravni dejavniki, ki vplivajo na rekreacijo v gozdu. V: Rekreacijska vloga gozda. Ljubljana: VTOZD za gozdarstvo BF, str. 25-33
- Lesnik, T., Žonta, I., Pirnat, J., (1993). Opredelitev mestnih in primestnih gozdov na primeru Ljubljane. V: Zbornik republiškega posvetovanja, Ljubljana: ZDIT gozdarstva in lesarstva Slovenije, str. 32-49
- Osanič, A., (2002). Načrtovanje funkcij v urbanem gozdu na primeru ljubljanskega Golovca: Diplomaska naloga. (Ljubljana, BF, Oddelek za gozdarstvo), str. 77
- Papež, M., (2001). Navade preživljanja prostega časa prebivalcev Velenja. V: Zbornik raziskovalnega tabora v letih 1999 in 2000. Velenje
- Pavšek, Z., (2008). Športno rekreacijske navade prebivalcev MO Velenje, ERICo Velenje, Inštitut za ekološke raziskave d.o.o. (neobjavljeno), str. 7-24

Pirnat, J., (1990). Izhodišča za vrednotenje rekreacijske vloge gozda. V: Rekreacijska vloga gozda: Ljubljana, VTOZD za gozdarstvo BF, str. 146-154

Ribeiro, L., in Barão, T., (2005). Greenways for recreation and maintainance of landscape quality: five case studies in Portugal. Landscape and Urban Planning, http://www.researchgate.net/publication/228675320_Greenways_for_recreation_and_maintenance_of_landscape_quality_five_case_studies_in_Portugal (20.11.2012)

Selinšek, L., (2009). Odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja (I. del). Ljubljana, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Stritih, B., (1990). Doživljajske in vedenjske komponente rekreacije v gozdu. V: Rekreacijska vloga gozda. Ljubljana: VTOZD za gozdarstvo BF, str. 70-82

Toccolini, A., Fumagalli, N., Senes, G., (2004). Greenways planning in Italy: The Lambro River Valley Greenways System. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204604001367>, (20.11.2011)

Uradni vestnik občine Velenje (1985) št. 2, Odlok o razglasitvi gozdov s posebnim namenom

Vehovar, V., (2001). Vzorčenje v anketah. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede (FDV), str. 189

Medmrežje 1: <http://www.nazarje.si/default-12000.html> (27.6.2013)

Medmrežje 2: <http://www.velenje.si/619> (27.6.2013)

Medmrežje 3: A definition of Play, Leisure and Recreation, http://www.indiana.edu/~leisure/module1/unit1_LA1/readings/Marcawitch%20-%20unit%201.pdf (17.2.2013)

Medmrežje 4: Veal, A. J., (2004). Definitions of leisure and recreation. <http://195.130.87.21:8080/dspace/bitstream/123456789/465/1/Definitions%20of%20leisure%20and%20recreation.pdf> (17.2.2013)

Medmrežje 5: Hurd, R. A., Anderson, M. D., The Park and Recreation Professional's Handbook, <http://www.humankinetics.com/excerpts/excerpts/definitions-of-leisure-play-and-recreation> (12.11.2012)

Medmrežje 6: Zakon o gozdovih: <http://www.slonep.net/gozd/gozdovi-slovenije/zakon-o-gozdovih> (22.2.2012)

Medmrežje 7: Zavod za gozdove Slovenije. http://www.zgs.gov.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/Javnost/GUP/Studija_o_tematskih_poteh/Studija_o_oznacevanju_in_vzdrzevanju_tematskih_pohodnih_poti_september2010.pdf, (10.3.2012). str. 10-19 in 53-56

Medmrežje 8: Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Nazarje. Gozdnogospodarski načrt, Gozdnogospodarske enote Velenje. prostor.zgs.gov.si/pregledovalnk. (22.2.2012)

Medmrežje 9: Zavod za gozdove Slovenije. Gozdnogospodarski načrt Nazarje, prostor.zgs.gov.si/pregledovalnk ali http://www.zgs.gov.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/GGN_nactrtovanje/2012_zbiranje_pobud/GGN_Nactrti/1009_Nazarje_2003-2012.pdf (22.2.2012)

Medmrežje 10: Uradni list, Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih Občine Prebold. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=53269>, (5.3.2012)

Medmrežje 11: Zavod za gozdove Slovenije. Nazarje. Gozdno učne poti.

<http://www.zgs.gov.si/slo/obmocne-enote/nazarje/gozdne-ucne-poti/index.html#c984> (15.11.2011)

SURS, (2013).

http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/20_05C40_prebivalstvo_obcine/20_05C40_prebivalstvo_obcine.asp (2.6.2013)

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Ireni Mrak za vso pomoč pri nalogi.

Zahvaljujem se tudi Gregorju Štancarju za pomoč pri obdelavi kart in vsem, ki so pripomogli k temu delu.

Osebno zahvalo pa želim izreči tudi svojim staršema, ki sta me podpirala in potrpežljivo čakala na končni izdelek študijskega dela.